

JUBILEUMSSKRIFT
NETTVERK FOR PRIVATE
HØYSKOLER (NPH)

2000-2010
www.nph.no

KVALITET OG LIKEVERDIGHET

- MED PRIVATE HØYSKOLER GJENNOM KVALITETSREFORMEN

EIERSKAP OG KVALITET VED ET DECENNIUM

Nettverk for private høyskoler (NPH) har virket i ti år etter at samarbeidet ble inngått på Den polytekniske høyskole (nå NITH) den 18. september 2000. Ti års samarbeid har gitt resultater. Ved et jubileum er det interessant å spørre: Hva skjedde? Hva var de sterkeste drivkreftene? Hvem var aktørene?

Redaksjonen takker forfatterne for bidragene. Tidligere og nåværende ledere er bedt om å skrive om sine erfaringer og opplevelser knyttet til bestemte begivenheter i NPHs historie. Heftet har ingen historiske ambisjoner utover det.

NOKUTs første direktør Oddvar Haugland er som eneste "eksterne", bedt om å skrive en hilsen til jubelanten. For norsk utdanningspolitikk generelt, og for private høyskoler spesielt, er etableringen av NOKUT, et politisk uavhengig organ for kvalitet i høyere utdanning, en betydelig milepæl. Både statlige og private høyskoler er gitt større autonomi. Departementets roller, både som sektorpolitisk forvaltningsorgan og som landets største institusjonseier, har blitt enklere å håndtere. En felles lov forvalter nå en samlet sektor av statlige og private institusjoner. Et felles finansieringssystem formidler de statlige tilskudd. Nå betyr institusjonell kvalitet mer enn institusjonelt eierskap. Med det har NPH nådd et viktig mål.

Redaksjonen

INNHold

Einar Vetvik:	<i>Nettverksbygging – drivkrefter og aktører</i>	s. 4
Torleiv Austad:	<i>Erfaringer fra Norgesnettrådet</i>	s. 8
Oddvar Haugland:	<i>Mitt møte og arbeid med private høyskoler</i>	s. 10
Lars Østnor:	<i>Etableringen av NOKUT</i>	s. 11
Bjarne Kvam:	<i>Felles lov</i>	s. 14
Jan Grund:	<i>Felles finansieringssystem og et rimelig tilskuddsnivå</i>	s. 16
Anne Karin Nygaard:	<i>Kamp for likeverd innen høyskole- og universitet</i>	s. 19
Vidar L. Haanes:	<i>Private høyskolars forhold til Universitets- og høyskolerådet</i>	s. 21
Jørn- Henning Theis:	<i>Fra rundskriv til dialogmøter</i>	s. 23
Leif Kåre Lende:	<i>Where Big is Best – samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon</i>	s.26
Arne J. Eriksen:	<i>Nasjonal kvalitet og global attraktivitet</i>	s. 28

UTGIVER
Nettverk for private høyskoler
(NPH)

Pb 5144 Majorstuen, 0302 Oslo

Telefon: 22590558

E-post: arne.j.eriksen@mf.no

www.nph.no

Jubileumsskriftet er utgitt i anledning 10-årsjubileet til Nettverk for private høyskoler (NPH) som ble formelt stiftet den 18. september 2010

NPHs ledere har vært:
Dekanus Lars Østnor, MF (2000-2002),
prorektor Jan Grund, BI (2002-2005), rektor Einar Vetvik,
Diakonhjemmet Høyskole (fungerende leder 2005 - 2006),
rektor Anne Karin Nygård, Lovisenberg
diakonale høyskole (2006)
og rektor Vidar L. Haanes, MF (2007-)

REDAKSJON:
Arne J. Eriksen
og Leif Kåre Lende

REDAKSJONSRADGIVERE:
Guri Hjeltnes, Vidar L. Haanes
og Bjarne Kvam

PRODUKSJON OG TRYKK:
ØSTFOLD TRYKKERI, ASKIM

NETTVERKSBYGGING – INTERESSER OG AKTØRER

EINAR VETVIK,
HØGSKOLEDOSENT DIAKONHJEMMET HØGSKOLE

Da NPH rundet 10 år den 18. september 2010, ble en viktig milepæl passert. Mange organisasjonsteoretikere har pekt på at organisasjoner har en tendens til å søke evig liv. De fortsetter lenge etter at de opprinnelige mål for virksomheten er oppnådd, eventuelt med nye mål som legitimitet. NPH hadde fra begynnelsen av som mål å arbeide for saker som ville gjøre organisasjonen overflødig når de var løst. Etter 10 år kan det konstateres at NPH lever i beste velgående med omtrent samme struktur og medlemsinstitusjoner som for

10 år side. Fortsatt er også ”Mr. NPH” som han etter hvert ble kalt i sektoren – Arne J. Eriksen, sekretær, koordinator og kontinuitetsbærer fremfor noen i NPH. Arne J. var der fra første dag i den spede forløper til NPH og blir nok med videre. For meg som også var med i forløperen til NPH, det såkalte 282 nettverket, fra våren 1998, og til 2006, er det naturlig å peke på Arnes solide innsats som en meget viktig forutsetning for den plass og de resultater NPH etter hvert har oppnådd.

Hvordan det så går videre med NPH – se det får tiden vise. Men de oppgavene vi så for oss på slutten av 1990 tallet er ikke løst, selv om mange store fremskritt er gjort. Hovedpunktene om økonomisk likeverdighet, samt deltakelse, synlighet og integrering i det

nasjonale utdanningssystemet er ennå ikke helt på plass, for å si det forsiktig. Men NPH har oppnådd mye på de sentrale interesseområdene, det må kunne konstateres.

Den formelle starten for NPH er de vedtak som ble gjort på møtet den 18. september år 2000 på Den Polytekniske Høgskolen i Oslo (i dag NITH). Møtet vedtok å etablere et ”Nettverk for Private Høgskoler (NPH)”. Møtet valgte et midlertidig arbeidsutvalg og etablerte et midlertidig sekretariat for ett år. Lars Østnor (MF) ble valgt til leder og Jan Grund (BI) til nestleder. Einar Vetvik fra Diakonhjemmet, Bjørn Hanssen fra Den Polytekniske Høgskolen og Ann Kristin Norum fra Den norske Balletthøgskole ble medlemmer. Dette kan sees som en god

Einar Vetvik, medlem av NPH/AU 2000-2006, nestleder og fungerende leder 2005-06

illustrasjon av spennvidden i den koalisjon av institusjoner som her ble formalisert. Her gikk børs og katedral hånd i hånd vil noen kanskje si.

År 2000 var året da Universitetsrådet og Høgskolerådet i statlig sektor ble slått sammen til ett organ, UHR. Det var også det året Mjøs-utvalget leverte sin innstilling og Stoltenberg avløste Bondevik som statsminister for første gang. Vi kan slå fast at NPH ble til i en utpreget gjennombruddstid i norsk høyere utdanning.

Men NPH ble ikke til over natten og jeg vil i det følgende fremstille historien om den spede begynnelse og prosessen frem mot den formelle etablering og organisering av NPH. Hva var motivene, interessene, drivkreftene og aktørene i dette? I en kort artikkel er det selvsagt bare en skisse som kan tegnes. Skissen er tegnet i et aktørperspektiv og det er klart at andre vil tegne annerledes. NPH's historie kan bli et artig tema for forskning i fremtiden.

Den 13. februar 1997, mens Torbjørn Jagland var statsminister i Norge og bygget på Det norske hus, ble det sendt et brev til rektorene ved de av landets private høgskoler som hadde eksamensrett og statstilskudd til virksomheten over kap. 0282 på statsbudsjettet. Brevet ble sendt fra rektor Steinar Jacobsen ved Betanien sykepleierhøgskole i Bergen på vegne av rektormøtet ved de diakonale høgskoler, som møttes en gang i året. Brevet inviterte til et møte på Diakonhjemmet Høgskolesenter i Oslo den 10. april 1997. Hensikten med møtet var å drøfte den konkrete etableringen av Norgesnettrådet, hvor det var bestemt at private høgskoler med eksamensrett skulle velge en representant. Men det ble også ytret et ønske om et mer generelt samarbeid om felles interesser. Det ble imidlertid også sagt at møtet var av uformell karakter og primært skulle ha som mål å skape kontakt og dialog mellom de private høgskolene.

I brev til de påmeldte høgskolene en uke før møtet ble sakslisten presentert og utdypet av Diakonhjemmets rektor Kjell Nordstokke, som vert for møtet. Sakslisten hadde fem punkter som illustrerer de tema som lå til grunn for interessen for et nærmere samarbeid: Felles innkjøp av administrativt EDB system, de private høgskolenes forhold til Høgskolerådet (fellesorganet for norske høyskoler), forholdet til Norgesnettrådet, samarbeidet med KUF (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet) og spørsmålet

om faste kontaktmøter mellom private høyskoler.

Det foreligger et detaljert syvsiders referat fra møtet, nærmest som et samtalereferat, men med noen konklusjoner. Angående Norgesnettrådet ble forslag på kandidater til rådet oversendt KUF. Dette kom på plass etter hvert og ble viktig for virksomheten i Nettverket og for samhandlingen med statlig sektor. Professor Torleiv Austad (MF) ble vår første representant. Møtet anmodet også KUF om å behandle søknadene fra de private institusjonene som hadde søkt knutepunktfunksjon i Norgesnettet. Etableringen av slike funksjoner hadde frem til møtet utelukkende blitt gitt til statlige institusjoner. Samarbeidet med KUF ble ikke behandlet, da KUF ikke møtte. Om det var politisk betinget, vites ikke. Spørsmål om statsstøtten til private høgskoler ble drøftet i tilknytning til flere av sakene. Kristne Friskoler Forbund (KFF) og BI ble bedt om å følge opp dette spørsmålet videre. Saken om faste kontaktmøter mellom deltakerne fremover, endte med en uklart konklusjon.

21 ulike høgskoler var representert på dette møtet. Det var 6 diakonale høgskoler, 9 andre høgskoler med kristen basis og 6 ulike andre høgskoler. Alle disse høgskolene, med unntak av BI, var relativt små i sammenlikning med de statlige som fra begynnelsen av 1990-tallet hadde gjennomgått betydelige fusjonsprosesser. Mange av høgskolene var imidlertid pionerer og veletablerte institusjoner på sine fagfelter. Fire av dem betegnet seg som vitenskapelige høgskoler, uten at det på den tiden fantes noe klart kriterium for dette. Fra statens side ble vi private likevel konsekvent omtalt som et ”supplement” til de statlige. Dette var en betegnelse vi i økende grad protesterte mot inntil Universitetsloven av 2005 endelig klargjorde vår status som en integrert og likeverdig del av samfunnets høyere utdanningssystem.

BI hadde en helt spesiell plass i gruppen på grunn av sin størrelse. BI hadde like mange studenter som alle de andre til sammen. På den kristelige siden var MF den sentrale institusjon på grunn av sin solide faglige posisjon og sin relative størrelse i denne gruppen. Begge disse institusjonene hadde en tyngde som gjorde at de var usikre på behovet for nettverket for sin egen del. I mange saker regnet de med å kunne nå lengre ved å gå solo. I et par økonomisaker gjorde BI også dette, men de slapp seg alltid ned igjen som en drivende kraft i hovedfeltet.

For de mange små høgskolene var saken en annen. De opplevde seg som marginaliserte og usynliggjort i forhold til den utdanningspolitiske utvikling. De diakonale helse- og sosialfaghøgskolene utgjorde en egen gruppe. Disse hadde et samarbeidsnettverk på rektornivå, men opplevde behovet for en større og bredere sammenheng.

Et slikt alternativ var KFF, som hadde de fleste av de kristne høgskolene som medlemmer, også flere av de diakonale. KFF var aktiv i utdanningspolitikken på høyskolenivå. Men KFF hadde sitt primære fokus og tyngdepunkt i medlemsmassen på grunnskole og videregående skoles nivå. De hadde også spesielt god kontakt og nettverk til KrF og ble av flere oppfattet som meget konservative både teologisk og politisk. Det må nevnes at mange av de kristne høgskolene så på KFF som sin naturlige organisasjon. Likevel var møtet på Diakonhjemmet et initiativ helt utenom KFF. De diakonale høgskolene opplevde seg som marginaliserte i KFF og ønsket en organisasjon som inkluderte alle private høgskoler med statsstøtte etter privathøgskoleloven av 1987.

En avgjørende begivenhet for at Nettverket ble dannet, var et nytt møte på Diakonhjemmet den 19. mars 1998, året etter. Møtet ble innkalt og forberedt av høgskolene i det diakonale nettverket ved rektor Leif Kåre Lende (Rogaland vernepleierhøgskole) og Einar Vetvik, som hadde overtatt som rektor på Diakonhjemmet og leder for rektormøtet for de diakonale høgskolene. Vi var redd for å miste fremdriften i forhold til den store verdi vi så i erfaringene fra det første møtet.

Vetvik ledet møtet. Denne gangen møtte KUF med tre representanter fra Universitets- og høgskoleavdelingen. Det var bl.a. Arne Benjaminsen og Dag Thomas Gisholt fra budsjettseksjonen. Benjaminsen svarte på spørsmål og informerte om en rekke aktuelle saker, bl.a. om organiseringen av KUF, statsbudsjett og økonomisaker, Norgesnettrådet, Uninett og arbeidet med ny privathøgskolelov. Vi registrerte stor åpenhet og interesse fra Departementets side. Det ble gitt uttrykk for at KUF satte pris på denne anledningen til dialog med de private høgskolene. Deltakelsen i møtet medførte også at særlig Benjaminsen i tiden fremover ble en viktig kontakt for flere av høgskolene i nettverket.

Etter lunsj forlot de KUF-ansatte møtet. Møtet drøftet da konsekvensene av de

10 millioner kr. i kutt som kom på kap. 0282 i budsjettet for 1998. Det ble uttrykt ønske om at KUF skulle foreta en helhetlig gjennomgang av kostnadsstrukturen også for de private høyskolene etter mønster av det som ble gjort for de statlige høyskolene i det såkalte Hervik-utvalget.

Nettverkets videre arbeid ble drøftet. Det var uenighet om det burde formaliseres, men det var enighet om å holde kontakten. Michael Tetzschner (BI) og Einar Vetvik (Diakonhjemmet) ble bedt om å innkalle nytt møte året etter. Det ble også bestemt at hvis Privathøgskoleloven skulle komme på høring, eller andre aktuelle saker skulle gjøre det nødvendig før neste møte, skulle BI og Diakonhjemmet innkalle til et seminar om saken. Møtet endte således med en klar bekreftelse om å holde kontakten.

Møtet bestemte også at nettverket skulle få et navn: "Nettverksmøte for ledere i Private Høgskoler som får statstilskudd på kap. 0282 i Statsbudsjettet". I praksis ble denne lange remsen til "282-nettverket," som var navnet frem til at NPH formelt ble dannet. Navnet indikerer hvor sentrale de økonomiske interessene i forhold til staten var for de private høyskolene. Akronymet "282-nettverket" var uforståelig for nesten alle andre enn medlemmene. Men som statsråd Jon Lilletun sa i et møte med oss på sitt kontor 9. februar 2000: "Her i huset vet vi godt hva 282-nettverket er". På dette møtet konkluderte han med ordene: "Nå går lovproposisjonen" (ny privathøgskolelov). Men noen dager seinere var det han som måtte gå og den nye regjeringen (Stoltenberg I) trakk proposisjonen. Nettverket hadde fått Trond Giske som statsråd – i to viktige år.

I 1999 ble aktiviteten i Nettverket trappet opp. Møtet på BI den 18. mars ble innkalt av Vetvik i brev av 22. februar 1999. KUF ble invitert igjen og uttalte seg positivt til invitasjonen. De møtte også denne gangen med bl.a. Benjaminsen og Gisholt. Privathøgskolelov, økonomi, Norgesnettråd og Mjøs-utvalget var de sentrale punktene i samtalen med KUF. Resten av møtet var viet utviklingen av nettverket og en ide om å lage et Samarbeidsråd for de private høyskolene ble lansert. Men det ble ikke tatt noen beslutning. Nettverket var fortsatt i prosess og på leting etter sin form. Neste møte ble fastsatt til 24. september 1999 på MF.

Dette møtet hadde "Private høgskolers vilkår i utdannings- og forskningssystemet" som hovedtema. Mjøsutvalget og Norgesnettrådet var det konkrete innholdet

i dette. Større grad av likebehandling av private og statlige høyskoler ble fremmet som et sterkt krav fra vår side.

Benjaminsen og Gisholt orienterte om KUF's arbeid med en gjennomgang av privathøgskolenes økonomi. KUF meldte om store vansker med sammenlikningen i forhold til de statlige høyskolene, uten at vi aksepterte den vurderingen. Likeverdighet med de statlige høyskolene m.h.t. finansieringen var og er et uløst spørsmål for NPH. Som fungerende leder i NPH møtte jeg sammen med Arne J. Eriksen i mars 2005 en komite nedsatt av OECD som hadde som mandat å gjennomgå norsk høyere utdanning. Det ble et friskt møte hvor jeg dro NPH's ønske om likeverdighet og transparens for alt det var verdt for OECD-komiteen med Departementets folk som tilhørere. I komiteens rapport fra 2006 var punkt 4.2, pkt. 49 – 52, viet allokeringen av økonomiske midler omtalt. Vårt krav om likeverdighet og transparens (i basisbevilgningen) er reist klart. Tilfeldighetene og den manglende transparens og likeverdighet (*equitable*) omtales konkret i rapporten. OECDs konklusjon (pkt. 52) lyder slik:

"There is a strong case for the Ministry reviewing its allocation arrangements, in consultation with the institutions, and developing a more transparent formula, based among other factors, on real costs and on measures of output"

Denne klare anbefalingen fra OECD-komiteen er ikke fulgt opp tilfredsstillende verken for de private eller de statlige institusjonene. Dette er en sentral grunn til at det fortsatt er behov for NPH. Her er det viktige uløste spørsmål for hele sektoren, noe som et utspill fra BI- rektoren Tom Colbjørnsen i Aftenposten tidligere høsten 2010 klart illustrerer.

Et konkret punkt i økonomidrøftelsene i nettverksmøtet høsten 1999 på MF var den ulike husleietilskuddsordningen for de statlige og private høyskolene. "Også mesteparten av aktiviteten ved private høyskoler finner sted innendørs", som det ble bemerket. Ulikheten i husleiefinansieringen består som et problem også i jubileumsåret.

Møtet på MF besluttet at en arbeidsgruppe skulle arbeide videre med en betenkning om formalisering av nettverket og eventuelt danne et "Privathøgskoleråd". Betenkningen ble skrevet av Arne J. Eriksen og fremlagt på møtet 11. mai 2000

på Norsk Lærerakademi i Bergen. Møtet ga ingen avklaring fordi meningene var delte. Dette hang bl.a. sammen med den usikkerhet som gjorde seg gjeldende om utviklingen i den statlige sektoren.

Møtet med statsråd Lilletun i februar 2000 ble en sterk bekreftelse av behovet for en fastere organisering. Et samlet nettverk av alle private vil ha stor tyngde, uttalte Lilletun. Dette var et avgjørende motiv da NPH ble stiftet på det omtalte møtet høsten 2000. Det ble ikke noe nytt råd, men en formalisering og fastere strukturering av det samarbeidsnettverket som særlig de diakonale høyskolene hadde arbeidet for i hele prosessen.

Den store sak på møtet i Bergen var Mjøsutvalgets utredning. Denne er behørig omtalt i en annen artikkel i dette skrift. For NPH innvarslet innstillingen et vendepunkt på vegen til Magna Charta: Felles lov om Universiteter og Høgskoler som kom i 2005.

Til avslutning: Etter stiftelsen på møtet høsten 2000 ble NPH's struktur i økende grad formalisert, med vedtekter og med økende aktivitet i AU og sekretariatet. Kanskje den aller viktigste gevinst av dette var den kontinuerlige informasjonsutvekslingen og dialogen som NPH etter hvert etablerte med hele utdanningssektoren og det politiske miljø. Det skapte gradvis et bedre klima for de private høyskolenes plass i utdanningssektoren. Den "hostilitet" (BI- rektor Torgeir Reves begrepsbruk) som private høyskoler delvis ble møtt med på slutten av 1990-tallet ble endret, ikke minst fordi informasjonsflyten bidro til at de privates bidrag til utdanningssektoren ble bedre kjent. Et viktig eksempel var den gjentatte påstand i statsbudsjettproposisjonene om at de private institusjonene nesten ikke drev forskning. Med økende transparens og offentliggjøring av publikasjonsresultatene, forvant en seiglivet myte ut av proposisjonen. Det viktigste som gjenstår i 2010 er transparens om basistilskuddet og likeverdighet mellom private akkrediterte høyskoler og de statlige også på det økonomiske området. På det interne området er det et spennende spørsmål å se om NPH kan medvirke til en strukturendring av institusjonsmønsteret på privat side. Den oppgaven blir vel for sver for den koalisjon som NPH uansett alltid vil måtte være?

Nettverksbyggeren Tegner Pål Ketil Botvar

ERFARINGER FRA NORGESNETTRÅDET

TORLEIV AUSTAD,
PROFESSOR EMERITUS MF

På bakgrunn av Stortingets vedtak om etablering av Norgesnettrådet ble rådet oppnevnt i statsråd 17. april 1998. Rådets oppgave var å gi råd til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) i saker som gjaldt den langsiktige utviklingen av høgre utdanning i Norge. Rådet skulle også trekke opp retningslinjer for kvalitetssikring innenfor høgre utdanning og gi faglig vurdering av søknader om eksamensrett etter privathøgskoleloven. Blant rådets 13 medlemmer var det én representant for private høyskoler, oppnevnt etter forslag fra

private høyskoler med eksamensrett. Dette vervet falt på meg. Jeg var den gang dekanus (øverste faglige leder) ved Det teologiske Menighetsfakultet. Oppnevningen skjedde etter forslag fra det såkalte 282-nettverket, som var en uformell samling av private høyskoler som lå under kapittel 282 på statsbudsjettet. På det tidspunktet hadde ikke de private høyskoler formelt organisert seg, men møttes med visse mellomrom til drøftelse av saker av felles interesse. Høgskolene var som regel representert ved sine faglige ledere og fungerte som et slags rektormøte.

På det første møtet i Norgesnettrådet 5. juni 1998 ble jeg spurt av direktøren, Oddvar Haugland, hva vi skulle kalle sammenslutningen av de private høyskoler som jeg representerte. Jeg svarte at disse

høgskolene ennå ikke formelt hadde noen paraplyorganisasjon, men at de stod i kontakt med hverandre og møttes jevnlig for å drøfte felles saker. "La oss kalle dem nettverk for private høyskoler", sa jeg, og det lot Oddvar Haugland til å være tilfreds med. I dette lå det en føring i retning av å formalisere kontakten mellom de private høyskoler. De øvrige medlemmer av rådet oppfattet meg som representant for en slik organisasjon.

Fra 282-nettverket til NPH

Blant de private høyskolene var det til å begynne med en viss usikkerhet – for ikke å si uenighet – om hvordan en skulle organisere seg. I etterkant av Norgesnettkonferansen i Bergen 10.-11. mai 2000 ble det innkalt til et møte for lederne av de private høyskoler

Torleiv Austad, representant for private høyskoler i Norgesnettrådet 1998-2001
Foto: Marianne Torp

for å fatte et formelt vedtak om opprettelsen av et felles nettverk. De fleste av høgskolene under kapittel 282 var til stede. Men det viste seg vanskelig å fatte vedtak. For meg og enkelte andre var dette en overraskelse og en skuffelse. Saken ble utsatt. Etter hvert skjønnte jeg at det var ulike meninger om en skulle danne en organisasjon av alle private høyskoler eller satse på et forum for kristne høyskoler. Selv var jeg aldri i tvil om at vi burde danne en organisasjon for alle høyskoler under statsbudsjettets kapittel 282. Og slik ble det. Nettverk for private høyskoler (NPH) ble formelt opprettet på et møte i Oslo 18. september 2000.

Sett fra Norgesnettrådets synspunkt var dette en fortsettelse av innarbeidet praksis. Det vakte derfor ingen spesiell oppmerksomhet. Men i forhold til kontakten med de utdanningspolitiske myndigheter i landet var det utvilsomt et viktig og et riktig skritt. Når en er organisert, blir en i større grad regnet med. En oppnår også mer på vegne av de organisasjoner en representerer.

Saklighet

I begynnelsen av de 3 ½ årene jeg var i Norgesnettrådet, hadde jeg i grunnen ventet å møte en viss skepsis overfor private skoler. Fra den allmenne samfunnsdebatten og etter mange år som ansatt ved en privat høyskole var jeg vel kjent med at enkelte så på høgre utdanning som en statlig oppgave, og at det helst ikke burde være private institusjoner på dette nivået. Gjennom årene hadde jeg også fått en fornemmelse av at noen mente at virksomheten ved private høyskoler ikke holdt de nødvendige vitenskapelige mål. Jeg kunne ikke unngå å tenke at jeg kanskje ville møte holdninger som i utgangspunktet var lite vennlig innstilt til de skoler jeg representerte.

Men slik opplevde jeg slett ikke stemningen i Norgesnettrådet. Jeg ble positivt overrasket over at en i denne sammenhengen ikke syntes å ha fordommer over private høyskoler. I alle fall var det ingen som målbar synspunkter som kunne oppleves nedsettende for en som representerte skoler som var organisert annerledes enn de statlige skolene. Både lederen, Magnus Rindal, og direktøren, Oddvar Haugland, var saklige og vennlige overfor alle medlemmer i rådet. Det var en udelt glede å samarbeide med dem og med de øvrige rådsmedlemmer. Rådet var opptatt av å tenke langsiktig og heve kvaliteten i høgre utdanning i Norge. Jeg opplevde Norgesnettrådet

som en akademisk forsamling hvor det var argumentene i den enkelte sak som bestemte beslutningsprosessen. Mer enn en gang rant det meg i hu hva Olav Duun har formulert slik: "Ikkje noko er kvassare enn odden av ein ny tanke."

I Norgesnettrådet kunne en merke en tydelig respekt for Handelshøgskolen BI – ikke minst på grunn av størrelsen og det internasjonale kontaktnettet. Det ble nok oppfattet som tegn på kvalitet. Ellers tiltrakk forholdet mellom universitetene og de statlige høgskolene seg en viss oppmerksomhet. Den tradisjonelle kløften mellom dem var i ferd med å bli mindre. Flere av høgskolene var også i støpeskjeen, og det ble stilt nye krav til kvalitet i forskning og utdanning. Representantene for universitetene i rådet opptrådte ikke arrogant overfor høgskolene, men bidro til å skape et konstruktivt og offensivt klima. Det er ikke tilfeldig at det nettopp var i disse årene at Universitetsrådet og Høgskolerådet fant sammen i én organisasjon, *Universitets- og Høgskolerådet* (UHR).

Felles lov

Som representant for de private høgskolene var jeg særlig opptatt av å få en felles lov for statlige og private høgre utdanningsinstitusjoner. I uformelle samtaler med øvrige rådsmedlemmer og i møte med medlemmer av Mjøs-utvalget gav jeg uttrykk for at all høgre utdanning i landet burde legges under en felles lov. Vinden den gang – med Jon Lilletun som statsråd i KUF – blåste i den retning. Det var derfor gledelig at Mjøs-utvalget i sin utredning *Frihet med ansvar: Om høgre utdanning og forskning i Norge* (NOU 2000:14) gikk inn for at det ble utarbeidet et felles lovverk for de institusjoner innenfor høgre utdanning som har rett til å tilby offentlig akkrediterte gradsutdanninger. I sin høringsuttalelse til Mjøs-utvalgets utredning gav Norgesnettrådet sin tilslutning til dette forslaget. Det veide tungt at jusprofessor Jan Fridtjof Bernt fra Bergen argumenterte for det samme. En innså at det ville være uhensiktsmessig å opprettholde skillet mellom én lovgivning for universiteter og statlige høyskoler og en annen lovgivning for private høyskoler (som gikk under navnet privathøgskoleloven). Det var viktigere å fokusere på kvaliteten i forskning og utdanning på høgre nivå enn å bli sittende fast i en mer eller mindre ideologisk diskusjon om eierskapsstrukturen. Denne holdning ble ført videre av Norgesnettrådets arvtaker,

NOKUT (*Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen*).

Ved flere anledninger pekte jeg på at det nå for lengst var nødvendig å endre språkbruken i omtalen av forholdet mellom statlige og private institusjoner i høgre utdanning. Det gamle skillet mellom offentlige og private institusjoner var ikke dekkende lenger. Også de private høyskoler var blitt offentlige institusjoner, idet de mottar finansiell støtte fra det offentlige og er underlagt samme krav til faglig nivå, organisering og innsyn som statlige institusjoner. Også de private institusjoner er offentlige! Selv om det ikke var vanskelig å finne støtte for en slik språklig endring, har det likevel tatt tid før den har slått gjennom.

Lov om universiteter og høyskoler (Universitets- og høyskoleloven), som ble vedtatt i Stortinget 1. april 2005, er en lov som er felles for statlige og private universiteter og høyskoler. Det er verdt å merke seg at en her har forlatt den gamle – og høyst misforståelige – språkbruken som skilte mellom offentlige og private institusjoner. Skillet går nå mellom *statlige* og *private* universiteter og høyskoler.

Lærdom

Det tok en del tid å sitte i Norgesnettrådet. Som regel var det 10-12 møtedager i året. Regner en i tillegg med Norgesnettkonferansene og studieturene til utlandet, gikk det med nærmere 50 dager til dette arbeidet i de 3 ½ år rådet besto. I tillegg kom forberedelsen til møtene. Men det var en lærerik tid. Rådet besøkte universitetene og mange av høyskolene i landet. Det ga innsyn i hvor mangfoldig høgre utdanning er, og hvordan den drives rundt omkring. Foruten en tur til universitetsfilialen på Svalbard var vi på studieturer til Finland og Sverige, til London og til Paris. På denne måten fikk rådet verdifulle inntrykk utenfra. Det bekrefter at høgre utdanning står i en internasjonal sammenheng, og at vi har mer å lære av hverandre gjennom et enda bedre utbygget samarbeid mellom akademiske institusjoner når det gjelder både forskning og utdanning.

MITT MØTE OG ARBEID MED PRIVATE HØGSKOLAR

Oddvar Haugland Foto: NOKUT

Lars Østnor, leder av NPH 2000-2002
Foto: Marianne Torp

ODDVAR HAUGLAND,
TIDLIGERE DIREKTØR FOR NORGESNETTRÅDET OG NOKUT

Mi høgre utdanning fekk eg på eit statleg universitet i hovudstaden, Noregs eldste, og for all del eit framifrå universitet. Det meste av arbeidstida mi i dei neste 25 åra var knytt til ymse statlege høgskolar og ein vitskapleg høgskole i varierende faglege- og administrative stillingar. Dette var dyktige og framtidsretta høgre institusjonar med ambisjonar ut over det dei var.

Kunnskapen om den statlege delen av norsk høgre utdanning var rimeleg bra, men diverre gav ikkje eit års tid som timelærer på kveldstid på ein privat høgskole tilstrekkeleg kunnskap om den private delen av norsk høgre utdanning. Men møte med den private institusjonen og dei motiverte studentane som tok vidare utdanning på kveldstid i slutten av 1960-åra, gav den gang grunnlag for refleksjon over kor viktig det er å ha eit differensiert, fleksibelt system med stort mangfald i høgre utdanning. Det er ikkje berre likskapen som bør bli vektlagt, men snarare uliksskapen mellom dei høgre utdanningsinstitusjonane. Det kan ufordre både kreativiteten, effektiviteten og mangfaldet, noko som er sentralt for utviklinga framover.

Kontakten og arbeidet med dei private høgskolane blei utvida då Noregsnettrådet blei starta i 1998. Oppgåva til Noregsnettrådet var primært å gi råd til departementet om langsiktig utvikling i høgre utdanning, og behandle søknader frå institusjonar om hovudfagsutdanning og doktorgradsutdanning. Slik eg ser det blei dei private høgskolane då i større grad enn tidlegare teke inn i varmen, og ta del i samtalar om utviklinga i norsk høgre utdanning.

Noregsnettrådet hadde medlemmer både frå statlege og private institusjonar i høgre utdanning, studentar og frå samfunnet elles. Rådsmedlemene var alle kunnskapstunge personar med lang

røynsle frå høgre utdanning og andre relevante område. Etter mi vurdering arbeidde rådsmedlemene ut frå ei heilskapsvurdering som ikkje var vesentleg forskjellig om dei kom frå statlege eller private institusjonar. Det blei lagt mest vekt på kva som ville vere best for utviklinga av norsk høgre utdanning.

Noregsnettrådet gjekk også inn for å etablere eit akkrediteringsorgan, vel vitande om at Noregsnettrådet då ville bli nedlagt. Meininga var likevel at norsk høgre utdanning i framtida ville vere best tent med eit uavhengig akkrediteringsorgan med vedtaksrett for å sikre og utvikle kvaliteten på norsk høgre utdanning. Dette synet blei i hovudsak delt av både statlege og private høgre utdanningsinstitusjonar. Det er lett å forstå at dei private institusjonane var særleg opptekne av at det blei etablert eit uavhengig akkrediteringsorgan, sidan dei i motsetnad til dei statlege institusjonane, måtte søke om akkreditering av både eksisterande og nye utdanningstilbod.

Med etableringa av NOKUT i 2003 har det vore meir systematisk kontakt med dei private institusjonane og deira fellesorgan NPH. Eg har vore invitert til møta og fått høve til å informere om verksemda i NOKUT, høyre kva for problemstillingar institusjonane var opptekne av. NPH og dei enkelte institusjonane har også vore svært velvillige til å ta del i prosjekt som NOKUT har meint er viktige. Særleg synest eg at arbeidet og dialogen saman med NPH har vore open og tillitsfull og ikkje minst lærerik. Det gjer godt for ein administrativ leiar i eit akkrediteringsorgan.

Eg vil også vektlegge det nære samarbeidet mellom UHR og NPH, som eit verdfullt grunnlag for vidare utvikling og ytterlegare utvikling av mangfaldet.

Takk for ein god kontakt og dialog med NPH og dei enkelte institusjonane i desse første 10 åra. Gratulere med gode resultat frå arbeidet og til lukke med jubileet og arbeidet vidare.

ETABLERINGEN AV NOKUT

LARS ØSTNOR,
PROFESSOR EMERITUS MF

Nettverk for private høyskoler (NPH) har en tiårig historie med et allsidig og spennende innhold! Den omfatter mange harde tak om den statlige godkjenningsordningen for nye studietilbud og studieplaner, om satsene for statens tilskudd til private høyskoler, om felles lov for høyere utdanning i Norge osv. Iblant har nettverket opplevd at man stanget hodet mot veggen og led nederlag i saker som var viktige for skolene. Men historien har også lyspunkter og hendelser som må karakteriseres som gjennomslag og seire for NPH's anliggender. Her skal

jeg fortelle om en av de største seirene som nettverket har vunnet – sammen med andre sentrale aktører: etableringen av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

Bakgrunn

Blant myndighetenes villkår for privat høyskole drift etter Privathøgskoleloven var kravet om at skolene skulle sende innholdet i nye studietilbud og nye eller reviderte studieplaner til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) til godkjenning. I min tid som dekanus ved Det teologiske Menighetsfakultet (1999–2001) sendte jeg selv inn slikt materiale flere ganger. Hva skjedde så? Når KUF mottok en søknad om godkjenning av utdanning, sendte departementet den til

Nasjonalt koordinerende utvalg, senere til Noregsnettrådet. Organet oppnevnte konsulenter fra universiteter og/eller statlige høyskoler for å gi en faglig vurdering av tilbudet eller endringene. Kriteriet for bedømmelsen var faglig jevnghed med tilbud ved statlige institusjoner. Når konsulentene hadde kritiske kommentarer, fikk vedkommende private høyskole anledning til å vurdere disse og ta hensyn til dem. Departementet traff så avgjørelse i saken – eventuelt etter en ny høringsrunde. En slik prosedyre kunne i noen tilfelle ta opptil 2 år! Godkjenningsordningen gjaldt for alle private høyskoler uavhengig av den faglige kompetansen hos skolenes ansatte.

Denne praksisen ble opplevd som nedverdiggende ved de private høyskolene. Den var en av de viktigste grunnene til

det stadig gjentatte kravet fra NPH om likebehandling innen høyere utdanning.

Mjøs-utvalget

En konsekvensrik begivenhet ble framleggningen av Norges offentlige utredninger 2000: 14 med tittelen *Frihet med ansvar. Om høgre utdanning og forskning i Norge* fra det såkalte Mjøs-utvalget. Blant de temaene som ble drøftet i utredningen, var spørsmålet om evaluering og akkreditering innen høyere utdanning (kap. 15). Utvalget gikk inn for at ”Det opprettes et fagorgan med en uavhengig stilling vis-à-vis departementet og de høgre utdanningsinstitusjonene for evaluering og akkreditering av utdanninger og høgre utdanningsinstitusjoner”. Man foreslo å kalle organet for Senteret for evaluering og akkreditering i høgre utdanning. Om formålet het det at senteret ”...skal akkreditere de institusjonene som skal ha rett til å tilby offentlig godkjent utdanning, og skal akkreditere utdanninger, det vil si vurdere og avgjøre om utdanningene og fagmiljøene oppfyller de krav som stilles til å tildele grader på det aktuelle området”.

I sin høringsuttalelse (datert 18.sept. 2000) til utredningen hevdet nettverket:

“NPH vil støtte Mjøs-utvalgets forslag om å etablere et uavhengig faglig organ, et senter, for evaluering og akkreditering av høgre utdanningsinstitusjoner...”

De private høgre utdanningsinstitusjoner er interessert i å underkaste seg en faglig vurdering som kan gi akkreditering etter nivå og kvalitet i forskning og undervisning. Det forutsettes at den faglige akkreditering som oppnås, gir frihet til å bestemme over egne studieplaner innenfor de rammer som gjelder på tilsvarende nivå innenfor de statlige institusjoner.

Akkreditering er viktig for de private høgre utdanningsinstitusjoner fordi det vil danne grunnlag for faglig selvstendighet. På den måten vil en kunne overvinne den uverdige og sendrekte saksbehandling som i dag gjelder for private høgre utdanningsinstitusjoner”.

St.meld. 27 (2000–2001) og høring i Stortinget 7. mai 2001

Da KUF (under ledelse av statsråd Trond Giske) i mars 2001 på grunnlag av bl.a. Mjøs-utvalgets utredning la fram St.meld. nr. 27 (2000–2001) *Gjør din plikt – Krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning*, var forslaget om opprettelsen av et evaluerings- og akkrediteringsorgan for høyere utdanning utelatt. Departementet

hevdet at utdanningsinstitusjoner bør få større frihet i bl.a. faglige spørsmål. Kvalitet i utdanning og forskning skulle vektlegges og institusjonene selv ha hovedansvar for dette. Norgesnettrådet skulle få rollen som et fagorgan for kvalitetsutvikling. Men departementet hadde åpenbart intet ønske om et eget evaluerings- og akkrediteringsorgan i samsvar med det som var foreslått.

De private høyskolene var ofret bare noen få linjer i stortingsmeldingen. Her ble de omtalt som ”et supplement til de statlige institusjonene”. Kanskje hadde NPH en alliert blant korrekturleserne til meldingen når overskriften ”Private høyskoler” (pkt. 11.3.4) i innholdsfortegnelsen var erstattet med ”Mindre sentral styring”?

7. mai 2001 holdt kirke-, utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget en åpen høring om regjeringens forslag til kvalitetsreform av høyere utdanning slik disse forelå i den nevnte meldingen. Til denne høringen var NPH invitert, og dette må sees som et uttrykk for at nettverket allerede på et tidlig tidspunkt var anerkjent som en viktig og seriøs aktør i utdanningspolitiske spørsmål. Fra nettverket møtte prorektor Jan Grund (nestleder), studiesjef Arne J. Eriksen (sekretær) og jeg (leder). Jeg siterer her fra mitt innlegg:

“For å integrere de private høyskolene som konstruktive bidragsytere og ikke bare plassere dem i periferien som supplement, vil vi utfordre Kirke- utdannings- og forskningskomiteen til å sørge for at Stortinget fatter vedtak om følgende tre tiltak:

Det etableres et selvstendig og politisk uavhengig Senter for evaluering og akkreditering.

Mjøs-utvalget gikk inn for et slikt frittstående fagorgan for evaluering og akkreditering av alle utdanningsinstitusjoner, statlige så vel som private. Utvalget la også fram forslag om hvilke oppgaver mer konkret som senteret skulle ivareta. I høringsuttalelsene fikk forslaget bred støtte, også fra de aller fleste universitetene og statlige høyskolene. Blant dem som ga sterk støtte til forslaget, var Norgesnettrådet.

På denne bakgrunnen er det påfallende at forslaget om et slikt senter er kuttet ut i St.meld. nr. 27. Det argumenteres bl.a. med at man vil unngå ytterligere byråkratisering. Dette er et svakt argument.

Med et Senter for evaluering og akkreditering vil statlige og private

utdanningsinstitusjoner bli akkreditert på bestemte nivå i henhold til sin faglige kompetanse. For de private vil dette bety frihet og rettigheter i samsvar med det som gjelder for de statlige på samme nivå. Da kan vi komme bort fra den eksisterende urimeligheten at statlige høyskoler uansett faglig kompetanse kan utforme og justere studietilbud og -planer inntil 30 vektall uten behov for noen ekstern godkjenning, mens private høyskoler med doktorgrad må søke om godkjenning og vente 1–2 år på svar fra departementet.

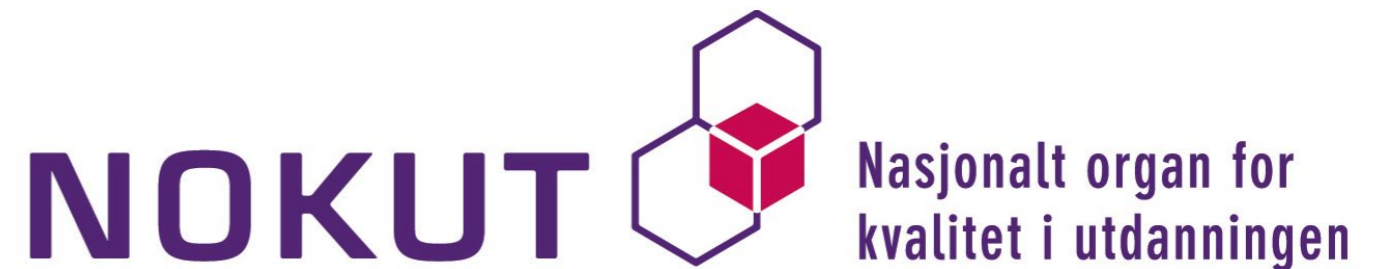
I løpet av høringen ble tanken om å etablere et selvstendig evaluerings- og akkrediteringsorgan støttet av bl.a. Universitets- og høyskolerådet, Norgesnettrådet og Norsk Studentunion”.

Stortingsmøtet 12. juni 2001

St.meld. nr. 27 (2000–2001) ble behandlet i Stortinget før sommeren 2001. En måneds tid i forveien hadde NPH i brev form gjentatt overfor KUF-komiteen forslaget om et frittstående, politisk uavhengig organ for evaluering og akkreditering av norsk, høyere utdanning. Komiteen selv endte opp med følgende konklusjon: ”Komiteen viser til Mjøsutvalet si tilråding av eit sjølvstendig akkrediterings- og evalueringsorgan som er uavhengig av departementet. Komiteen går inn for å opprette eit slikt organ som skal stå for evaluering av fag og institusjonar og akkreditering av institusjonar. Ein føreset at eit slikt organ skal vere avgrensa, ikkje stort og byråkratisk”.

I stortingsdebatten hevdet statsråd Trond Giske bl.a.: “Stortinget gjør enkelte endringer i meldingens forslag, som Arbeiderpartiet slutter seg til. I meldingen var det foreslått at Norgesnettrådet styrkes som akkrediterings- og kvalitetssikringsorgan... Deter universiteter og høyskoler som skal ha hovedansvaret for kvaliteten i studietilbudet. Komiteen støtter dette synet, men mener at i stedet for at Norgesnettrådet omorganiseres og får et eget styre for å gjennomføre den oppgaven, burde det opprettes et annet organ med et eget styre for å gjennomføre den oppgaven. Jeg oppfatter ikke det som et avgjørende ulikt forslag i forhold til stortingsmeldingen, og synes det er et forslag som det er greit å leve med.”

Representanten Arne Lyngstad (KrF) hevdet imidlertid: “Meldingen er tydelig når det gjelder at man ønsker å styrke Norgesnettrådet som et kvalitetsutviklingsinstrument, og i argumentasjonen legges det her vekt på

evaluering av institusjonenes virksomhet. I komiteinnstillingen sies det noe annet. I komiteinnstillingen nevnes det et akkrediterings- og evalueringsorgan, slik Mjøsutvalget foreslo... Dette er noe helt annet enn det som statsråden forsøker å framstille det som. Og der leser jeg meldingen helt annerledes enn komiteinnstillingen.”

Representanten Inge Lønning (H) fulgte opp dette: “...det må jo være tillatt å undre seg over at statsråden etter at han hadde lagt frem meldingen, brukte måneder på å tråle landet rundt for med all sin oppfinnsomhet å argumentere mot Mjøsutvalgets forslag om et uavhengig akkrediterings- og evalueringsorgan. I Stortinget i dag sier han at det er et helt greit forslag, nærmest identisk med det han fremmet selv. Det er ikke så helt lett å forholde seg til en statsråd som beveger seg i terrenget på en måte som til forveksling minner om en snurrebass.”

Etter debatten gjorde Stortinget enstemmig følgende vedtak: “Stortinget ber Regjeringa gjøre framlegg om oppretting av eit uavhengig akkrediterings- og evalueringsorgan for høgare utdanning, jf. Mjøsutvalet sitt framlegg i NOU 2000:14”. I 2003 ble Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) opprettet som et faglig, uavhengig forvaltningsorgan. Dets formål er å sikre og fremme kvaliteten på utdanningen ved institusjoner innenfor høyere utdanning og fagskoleutdanning.

Personlig ettertanke

NPH var fra september 2000 fram til mai 2001 aktivt og sterkt engasjert med sikte på å oppnå et vedtak i Stortinget

om at det skulle opprettes et uavhengig fagorgan med ansvar for å evaluere høyere utdanning i Norge og akkreditere høyere utdanningsinstitusjoner, både statlige og private. Drivkraften bak engasjementet var en overbevisning om at et slikt organ ville kunne gi de private høyskolene større frihet og flere rettigheter til å utforme sine studietilbud og studieplaner på grunnlag av faglig kompetanse og kvalitet. Dette ville også innebære mer selvstendig ansvar for sikringen og utviklingen av egen kvalitet. Nettverket mente at de private høyskolene på denne måten ville kunne bli bedre bidragsytere innen rammen av den totale høyere utdanningen i Norge.

Min egen erfaring var at denne startfasen i NPH's historie var preget av stor entusiasme og pågangsmot fra alle deltakende skoler. For en stor del hang nok dette sammen med de formålene som man arbeidet sammen om overfor statlige myndigheter. Et frittstående, politisk uavhengig organ for evaluering og akkreditering av høyere utdanning ble sett som uttrykk for at høyere utdanningsinstitusjoner i større grad ble fristilt i forhold til departementet og gitt bedre rammevilkår for eget arbeid med faglig kvalitet. NPH var opptatt av at slike institusjoner skulle vurderes etter faglig nivå og kvalitet, ikke etter hvem som eide institusjonene.

Stortingets vedtak om opprettelsen av et slikt organ og departementets iverksettelse av vedtaket ble opplevd som en viktig seier som nettverket hadde bidratt til sammen med andre utdanningspolitiske aktører.

VEGEN MOT FELLES LOV FOR HØGRE UTDANNING

BJARNE KVAM,
REKTOR NLA HØGSKOLEN

Mjøs-utvalet – utforming av ei kvalitetsreform

Vi skriv 1997. Frå fleire hald vert det no peika på at tida er inne for *en ny, helhetlig stortingsmelding om høgre utdanning og en bred debatt i Stortinget som vise veien videre*. Dette vert og understreka av Ole D. Mjøs i eit innlegg i Polyteknisk foreining, men då med den føresetnad at ei slik stortingsmelding vert førebudd av eit breitt samansett utval. Kort tid etter vert han leiar for dette utvalet, som skal greie ut norsk høgre utdanning etter år 2000.

Mjøs-utvalet er ikkje noko lov-utval, men det skal *gi ei samla framstilling og vurdering av universitet og høgskolar som utdannings- og forskingsinstitusjonar*, noko som i neste fase vil få konsekvensar for lovverket. Utvalet er breitt samansett, der dei private høgskulane får to representantar; Rune Sørensen (BI) og Bjarne Kvam (NLA). Kva strategi skal ein så velja for å få dei private høgskulane plassert som del av denne *samla*

framstillinga av høgre utdanning? Vi valde å la mest mogeleg tekst vera samlande, slik at når ein nyttar omgrep som ”høgre utdanning” og ”universitet og høgskular”, så femner det om både statlege og private institusjonar. Utvalet går difor ikkje inn i noko drøfting av dei private høgskulane sin eigenart i relasjon til dei statlege. Avgjerande for denne strategien er at ein vurderer institusjonane ut frå kvalitet framfor eigarskap. Skal det lukkast, må alle institusjonane, statlege som private, kvalitetssikrast gjennom akkreditering, slik at det kan opnast for eit felles lovverk:

Utvalget vil gå inn for at det blir utarbeidet et felles lovverk for de institusjonene innenfor høgre utdanning som har rett til å tilby offentlig akkrediterte gradsutdanninger. Formålet skal være å få et overordnet lovverk som kan virke inkluderende i forhold til dagens mangfold av fagtilbud fra universitetene og høgskolen.

Det er eit samla utval som uttrykkjer dette. Bak ligg eit arbeid med å tenkja inkluderande om kven som høyrer heime i ein heil sektor for høgre utdanning. Dette er eit brot med tenkinga bak Privathøgskule-

lelova i 1986. Der ser ein det som eit poeng å sikra eigenarten for dei livssynsbaserte institusjonane gjennom egne lover. Men det viser seg gjennom utviklinga på 1990 talet at skal dei private høgskulane vera ei reell kraft inn i høgskulesektoren, så må dei inkluderast i ei samlande strategisk tenking. I høyringa til Mjøs-utvalet er NPH etablert og gjev ei klar tilråding om felles lov på vegne av dei private høgskulane.

På eitt område vert utvalet delt i vurderinga av private og statlege institusjonar, det gjeld finansiering. Det er kanskje ikkje uventa at det er lett å vera inkluderande, så lenge ikkje nokon vil eta av mitt kakestykke. Det er likevel løfterikt at eit fleirtal uttalar: *at hensynet til kvalitet og nyskaping tilsier at offentlige og private institusjoner i prinsippet bør behandles likt*.

Når departementet kvitterer ut innspela frå Mjøs-utvalet, så er det likevel ikkje mykje visjonært att for dei private høgskulane. Dei er rimeleg oversett og plassert tilbake under Privathøgskulelova sine mange avgrensingar. Ein vil ikkje gå inn på tanken om uavhengig, ekstern akkreditering som grunnlag for likeverd og lik handsaming

Bjarne Kvam, medlem av NPH/AU 2000-2009

mellom statlege og private, men held fast på Norgesnettrådet som ”kvalitetsutviklingsinstrument”. Kvalitetsreforma skal realiserast ved endringar i lov om universitet og høgskular, dei private høgskulane er parkert på sidelinja og felles lov er ikkje nemnd. Vi ser av dette at AP har kome i posisjon att, med Trond Giske som minister for høgre utdanning, men AP leier ei mindretalsregjering, og i Stortinget er lyder det andre tonar.

KUF-komiteen snur opp ned på dei viktigaste innspela frå departementet. Først vert det slått fast at dette skal vera ei kvalitetsreform med *forpliktende løfter om at ressurser følger med* og ikkje ei sparereform slik regjeringa legg opp til. Dinest ber ein *Regjeringa gjere framlegg om oppretting av eit uavhengig akkrediterings- og evalueringsorgan for høgre utdanning*. Til sist slår ein spikaren heil inn ved å seia: *Komiteen vil bygge på at offentlige utdanningsinstitusjonar skal vere hovudstammen innafør høgare utdanning. Komiteen meiner likevel at det må sikrast likeverd i handsaminga av offentlege og private utdanningstilbod som oppfyller klare kvalitetskrav, og at offentlege og private institusjonar må handsamast etter same prinsipp, slik Noreg har slutta seg til i Bologna-erklæringa. Komiteen gjer følgjande framlegg til vedtak: ”Stortinget ber Regjeringa utforme eit framlegg til ei felles lov for statlege og private institusjonar innafør høgare utdanning”*

Hausten 2001 kjem Bondevik II regjeringa. Med det ligg det vel tilrette for arbeidet med ei felles lov, men Kristin Clemet vel å først oppdatera kvar av lovane for statlege og private institusjonar parallelt med at det felles lovarbeidet vert sett i gang. Med dette vert kvalitetsreforma implementert i lovverket for både statlege og private institusjonar samstundes, og ein 8 år lang revisjonsprosess for Privathøgskulelova vert ført til endes. Alle dei statlege institusjonane vert med eit pennestrøk rekna som akkrediterte institusjonar, men som eit siste takk for følgje klarar juristane i departementet å overtyda KU-komiteen om at alle dei private må gjennom ein akkrediteringsprosess. Så langt rakk likeverd i handsaminga av offentlege og private utdanningstilbod!

Ryssdalutvalet – kvalitet framfor eigarskap

Advokat Anders Ryssdal blir peika ut til å leia lovutvalet som skal *utarbeide forslag til et felles lovverk for statlig og privat høyere utdanning*. Det er eit lite utval med 10 personar, men likevel får også denne gon-

gen dei private høgskulane med to representantar; Jan Grund (BI) og Bjarne Kvam (NLA). Dette er nok uttrykk for at NPH er komen i ein god ”lobbyposisjon”. Arbeidet i utvalet vert prega av at statsråd Clemet vil ha omkamp i spørsmålet om dei statlege institusjonane skal organiserast som forvaltningsorgan, eller som særlovsselskap. Med det oppstår eit fleirtal og eit mindretal på dette spørsmålet også i Ryssdal-utvalet. Fleirtalet i Mjøs-utvalet gjer nemleg framlegg om særlovsselskap, men Stoltenberg I regjeringa følgjer mindretalet og vedtar forvaltningsorgan.

Utvalet går inn i ei konkret framstilling og vurdering av dei private høgskulane. Dei er viktige aktørar på fleire samfunnsområde som historisk har vore banebrytande. Samstundes har dei vore avsondra under eiga lov med sterkt fokus på eigenart. Det gjev førestillingar om lukka rom og sære meiningar. Under felles lov må dei ut i ope landskap i det offentlege rom. Det tyder ikkje nødvendigvis noko endring i verdiar og meiningar, men det krev opne prosessar med offentleg innsyn og medverknad frå personalet og studentar. Det syner seg at dei private høgskulane har vunne tillit og respekt for si verksemd.

I den vidare handsaminga av lovarbeidet vert innstillinga frå Ryssdal-utvalet følgt opp og tilrådd både i departement og Storting. Vi får ei felles lov med ein lovstruktur i tre deler. Først det som er felles for alle, så det som gjeld berre dei private og det som gjeld berre dei statlege institusjonane.

Felles lov – ein milepæl for private høgskular

1. april 2005 vert lova vedteken. Privathøgskulelova si 20 årige historie er til endes. Denne lova er i 1986 eit historisk gjennombrudd for frie institusjonar innan høgre utdanning, og den er unik i nordisk samanheng. Lova vert forankra i menneskerettar under Grundtvig sin parole: *Uten undervisningsfrihet – ingen åndsfrihet*. På denne måten vert *uavhengighet og integritet* sikra i styringa, men samstundes vert dei private høgskulane liggjande på utsida av det store og tunge statlege systemet og vert forvalta som eit biprodukt av dette. Vi ser det tydeleg i utforminga av faglege rettar og i dei mange kampar om statsstilet, men og i utforminga av rådsstrukturen i sektoren – inklusive Forskningsrådet.

Ved felles lov ligg det til rette for at departementet kan ha ei sams forvaltning av heile høgskulesektoren og at staten så vert institusjonseigar på line med andre private

Leiaren av Mjøsutvalet i kjent stil. Faksimile frå Universitas

eigarar. Slik kan det reelt verta kvalitet og ikkje eigarskap som vert lagt til grunn for vidare utvikling. Desse to rollene – som forvaltar av eit lovverk og som eigar av institusjonar – har ikkje vore like klare tidlegare.

Dei private høgskulane, på same vis som all privat verksemd inn i mot det som blir oppfatta som staten eller kommunane sitt domene, reiser politisk brennbare spørsmål. Under skiftande regjeringsregime får dei private skiftande kår. Det paradoksale er at dei største sigrane for dei private høgskulane etter 1986, er vunne med AP i mindretalsregjering, der dei er avhengig av støtte frå opposisjonsparti. Når denne opposisjonen kjem i posisjon, syner det seg ofte at retorikken er betre utvikla enn evna til oppfølging. Her skal og nemnast det positive i delinga av politisk makt som ligg mellom Regjering (statsråd) og Storting (KUF-komiteen), når regjeringa er i mindretal. I slike tider kan det skje ei kvalitets-sikring og ei demokratisering ved at makta vert spreidd på fleire aktørar.

Felles lov tek dei private høgskulane inn i varmen, i fellesskapen i høgskulesektoren. Dette signaliserer kvalitet, tillit og respekt. Institusjonsakkreditering gjev nye og utvida fullmakter. Det vil no vera opp til dei private institusjonane sjølve å nytta denne nye plattformen strategisk i si vidare utvikling. Men i den store høgskulesektoren kan ein liten privat høgskule lett verta utydeleg på eigen profil og missa sin integritet. Difor er det viktig å arbeida grundig med røter og visjonar, så ein veit kven ein er, og kva oppdrag ein har som privat institusjon i det offentlege rom.

Jan Grund, leder av NPH 2002-2005
Foto: Sonja Balci

FELLES FINANSIERINGSSYSTEM OG ET RIMELIG TILSKUDDSNIVÅ

Private høyskoler - på vei mot likeverdighet

JAN GRUND,
REKTOR HØGSKOLEN I AKERSHUS

“Man må ikke glemme den eventyrlige – må jeg tillate meg å si – utviklingen som de private høyskolene har hatt i finansieringen over år”

(statsråd Øystein Djupedal i Stortinget, mai 2006)

Omfattende reformer

I de 8 årene jeg var prorektor ved Handelshøgskolen BI (1997–2005) var det viktig å jobbe for å skape best mulig rammebetingelser for BI. For å få dette til engasjerte jeg meg i NPH, først som nestleder og deretter som leder. Den perioden jeg satt i lederposisjoner ved BI og NPH var preget av omfattende reformprosesser som ga både statlige og private høyskoler nye rammebetingelser. Gjennom perioden fikk vi en kvalitetsreform, et nytt gradssystem, krav om tettere oppfølging av den enkelte student, etableringen av det uavhengige akkrediterings- og evalueringsorganet NOKUT, innføring av et felles finansieringssystem for all høyere utdanning og et felles lovverk for statlige og private høyskoler. Det var en spennende og viktig

tid både for NPH og for BI. Da BIs rektorat (Torger Reve og jeg) i juni 2005 ble takket av BIs ansatte, ble vi takket spesielt for tre ting – veksten i vitenskapelige årsverk, økningen i vitenskapelig publisering og en økt trygghet i millioner kroner ved en formidabel resultatutvikling som bl.a. hang sammen med en økning i statsstøtten til BI som ble fordoblet fra 80 til 160 millioner kr. fra 1997 til 2004.

Denne økningen i statsstøtten hadde vi ikke fått til uten et aktivt engasjement gjennom NPH i de mange formelle og uformelle prosessene som bestemte hvordan statsstøtten til private institusjoner skulle utformes.

Utformingen av finansieringsordninger er et viktig utdanningspolitisk virkemiddel. Forholdet mellom en institusjon

som staten eier og en institusjon som staten bruker som instrument for å nå utdanningspolitiske mål (og der staten ikke er eier) blir selvsagt noe forskjellig. De private institusjonene må stimuleres til å utnytte sine komparative fortrinn ved at de er raskere til å gripe fatt i nye utfordringer og til å utforme utradisjonelle studietilbud som fanger opp nye behov i arbeidslivet. I min lederperiode i NPH jobbet vi på mange plan for å få myndighetene til å erkjenne og lage spilleregler som skulle sikre at all høyere utdanning dannet et felles faglig utdanningssystem. Ved etableringen av NOKUT fikk vi felles kvalitetskriterier og systemer for private og statlige institusjoner og dermed kunne departementets detaljstyring reduseres. Gjennom etableringen av et felles finansieringssystem for Kunnskapsdepartementets bevilgninger ble det større forutsigbarhet og mer resultatorientering og gjennom et felles lovverk fikk vi den lovmessige forankring av at private og statlige høyskoler skulle være likeverdige.

Forholdet mellom private og statlige høyskoler

Private og statlige høyskoler bør betraktes som ”mest mulig” likeverdige aktører og det skal ikke være eierskap, men det å stimulere til kvalitet og kostnadsbevissthet som bør prege myndighetenes politikk. Hovedskillet mellom statlige og private høyskoler vil i praksis først og fremst gå på at private høyskoler har muligheten til å kreve ”skolepenger” fra studentene, og myndighetenes utfordring er å avklare hvilke konsekvenser dette bør ha når ”likeverdigheten” skal finne sin form i de utdanningspolitiske spillereglene. Jeg husker godt fra min lederperiode på BI betydningen av å kunne kreve skolepenger når vi skulle utvikle nye utdanningstilbud.

I NPH var vi spesielt opptatt av å jobbe for å få aksept for at likeverdighet mellom statlige og private institusjoner skulle være noe mer enn at private institusjoner er et supplement til våre statlige konkurrenter. Vi hadde jevnlig møter med regjeringsapparatet og Stortinget om hvordan det å få større likhet i rammebetingelsene for statlige og private høyskoler ville styrke den nasjonale utdanningspolitikken. Jeg husker vi refererte til at Menighetsfakultet utdannet mellom 70 og 80 % av alle prestene, og at vi på BI med nærmere 20.000 studenter var noe langt mer enn et supplement til de statlige siviløkonomutdanningene, og

både Diakonhjemmet Høgskole (med tradisjoner helt tilbake til 1890), Dronning Mauds Minne høgskole og Norsk Lærerakademi var ledende institusjoner på sine fagområder. Som medlem i Ryssdalutvalget som utredet det felles lovverket husker jeg bl. a. at vi klarte å enes om formuleringen ”Det er gitt tydelige politiske signaler om at de private institusjonene ikke lenger skal være et supplement til de statlige institusjonene, men snarere et likeverdig og utfyllende alternativ. Etter utvalgets vurdering er det helt nødvendig for å sikre de private institusjonene like muligheter for å realisere Kvalitetsreformens intensjon og til å ta aktivt del i de nasjonale utfordringer innen høyere utdanning og forskning, at disse institusjonene gis finansielle vilkår som i større grad gjenspeiler likheten i faglige fullmakter og ansvar.”

Egentlig var det ikke så vanskelig å få politisk tilslutning til prinsippet om større grad av finansiell likeverdighet i den forstand at støtten til private høyskoler skulle baseres på samme indikatorer som ved statlige institusjoner. Det skulle etableres et finansieringssystem som ga både private og statlige institusjoner insentiver til å øke antall studiepoeng. Det som var krevende var å komme fram til en konkret finansieringsmodell som i praksis ga størst mulig likeverdighet i finansiell støtte til statlige og private institusjoner. Spesielt problematisk var det - og er vel fremdeles - å få større grad av likeverdighet i støtten til forskning, nybygg, husleie og utstyr. Det var nok en del private institusjoner som var misfornøyde med det basisnivået som ble etablert da vi fikk det nye systemet. For meg personlig var det særlig en kamp jeg ønsket å vinne - som vi derimot ikke lyktes med - å få støtte til strategiske forskningsprogrammer på linje med de statlige høyskolene. Vi ønsket å få slike bevilgninger for å få en mekanisme for å styrke de private høyskolenes forskningsproduksjon.

Utformingen av finansieringsordningene

Personlig prøvde jeg ved enhver anledning jeg møtte statlige ressurspersoner å vise hvor store forskjeller det var i den statlige støtten til Handelshøgskolen BI og til NHH og jeg argumenterte for at statsbudsjettet burde stilles opp slik at bevilgningene til NHH og BI stod på samme budsjettpost (og tilsvarende for andre typer statlige og private utdanninger). Selvsagt forstår jeg hvorfor det var - og er - store forskjeller i den statlige

støtten til NHH og til BI. NHH har et annet samfunnsoppdrag, er sterkere regulert med hensyn til studieplasser og har ikke - som BI - anledning til å ta studiebetaling. På den annen side mente jeg da - som nå - at høyere utdanning i for stor grad tilhører det som i en del politikeres øyne har vært kalt markedsfrie soner. Jeg tror det er en fordel med konkurranse mellom statlige og private aktører innen mange områder innenfor høyere utdanning, slik også et flertall i Mjøs-utvalget gikk inn for. De gikk riktignok svært langt når de foreslo en voucherordning der pengene skulle følge studentene og der private og statlige høyskoler skulle stå overfor de samme rammebetingelsene. På Stortinget var det - naturlig nok ikke noe flertall for en voucherordning innen høyere utdanning - som bl.a. ville gi BI stor økning i statsstøtten - og kun Fremskrittspartiet gikk inn for det.

Flertallet på Stortinget valgte en annen finansieringsordning med et tredelt system: Basiskomponent, forskningskomponent og utdanningskomponent. Systemet er basert på at alle utdanninger er plassert i seks ulike kostnadskategorier. Studieplasser finansieres 60 % gjennom den strategiske og langsiktige rammen, og 40 % to år etter på grunnlag av avlagte studiepoeng. Kategoriene ble fastsatt etter grove kvalitative vurderinger av infrastruktur og lærerintensitet. Forskningskomponenten skulle stå i forhold til institusjonens reelle forskningsproduksjon, men forskningsinsentivene fikk en lukket ramme dvs. at uttellingen til de enkelte institusjonene skulle beregnes gjennom en resultatbasert omfordeling (RBO), slik at uttellingen per indikator blir lavere dersom resultatene totalt sett i sektoren bedres. Det jeg var opptatt av var at den tredelte finansieringsmodellen også skulle gjelde for private høyskoler og den mest hektiske tiden i min ledertid i NPH var nok de mange dialoger og møter vi hadde med KD når modellen ble fastsatt. Gjennom finansieringsmodellen har vi fått et styringsinstrument som balanserer mellom hensynet til politisk styring og resultatbasert finansiering. Basisbevilgningen er en komponent som er gjenstand for politiske vurderinger. Det samme gjelder også undervisningskomponenten siden myndighetene dimensjonerer utdanningskapasiteten i det statlige høyskolesystemet. For de private høyskoler har det vært en viktig oppgave å få aksept for at flest mulig studieprogrammer er støtteberettigede.

NPHs lobbyister på vei inn i Stortinget, fra h. Lars Østnor, Jan Grund, Ann Kristin Norum og Arne J.Eriksen

Anne Karin Nygaard, leder NPH 2006
Foto: NKS

KAMP FOR LIKEVERD I HØGSKOLE- OG UNIVERSITETSSEKTOREN

Fremtiden

Ser vi fremover ligger den store utfordringen for de private – som for de statlige institusjonene i- at de må gis handlingsrom til på egne premisser å utvikle sin egenart og kvalitet som den type institusjon de er. Vi vil trenge et utdanningsystem med ulike typer institusjoner med ulike roller. Sett fra myndighetenes side blir oppgaven å utforme finansieringsordningene slik at de enkelte institusjoner stimuleres til å opptre strategisk og ta ansvar slik at både hensyn til kvalitet og økonomi tillegges vekt i institusjonens daglige arbeid. Politiske myndigheter har bl.a. ansvaret for at de

enkelte institusjoner får en tilfredsstillende finansiering slik at de kan tilby forskning, undervisning og formidling på høyt internasjonalt nivå. Myndighetene må passe på at bevilgningene er tilstrekkelig store til at institusjonene kan løse sine samfunnsoppdrag på en god måte. Gjennom etatsstyrings- og dialogmøter må det etableres kontrakter med myndighetene som sikrer at det er best mulig samsvar mellom rammebetingelser på et rimelig nivå og det samfunnsoppdrag en institusjon skal utføre.

Et interessant spørsmål er om myndighetene vil åpne for ”større grad av

likeverdighet” mellom statlige og private institusjoner i den forstand at det åpnes opp for at også statlige institusjoner kan ta studentbetaling. Til nå har gratisprinsippet stått svært sentralt i norsk utdanningspolitikk, men det kan tvinge seg frem krav om studentbetaling for de høyeste utdanningene når olje og gassinntektene avtar og presset på offentlige utgifter øker for å finansiere omsorgsutgifter knyttet til eldrebølgen.

ANNE KARIN NYGÅRD,
GENERALSEKRETÆR NORSKE KVINNERS
SANITETSFORENING

”Dugnad” er et av de mest særnorske begrepene. Hvorfor det? Jo, fordi vi har lange tradisjoner for at ulike grupper i samfunnet løfter i flokk mot felles mål. Det norske velferdssamfunnet er tuftet på tre pilarer – det offentlige – det private næringsliv og de ideelle organisasjoner (den tredje sektor).

At disse tre sektorene har spilt på lag er etter mitt syn bjelken i vår demokratiske modell. Deltakelse i ideelle organisasjoner i tidlig alder er en viktig del av

”oppdragelsen” i Norge og legger grunnlag for samfunnsforståelse. På denne måten kan tradisjonen føres videre og fornyes gjennom generasjoner.

Offentlig sektor har aldri og vil aldri kunne løse alle samfunnsoppgaver alene. Om de hadde kunnet så, er det heller ikke ønskelig.

Bak vårt særnorske ”dugnad” er det ildsjeler. Enkeltmennesker eller grupper som vil være med å gjøre en forskjell i samfunnet. Dette ser vi også innen etablering av utdanninger i Norge, også innen de utdanninger som i dag er universitets- og høgskoleutdanninger. Ildsjeler som ble pionerer innen sitt felt. Et eksempel som er nærliggende for meg å nevne er opprettelse av sykepleierutdanning i Norge. Til tross

for at Rikets hospital ble etablert i 1826, var det lite interesse eller forståelse for også at kunnskap hos pleiepersonell hadde betydning for pasientens helbred.

Privat initiativ og ildsjeler i Kristiania var årsaken til oppstart av utdanning av sykepleiere og dermed utvikling av moderne sykepleie i Norge. Diakonissehuset ved Cathinka Guldberg startet den første sykepleierutdanning i 1868, Røde Kors i 1894, Betanien i 1897 og Norske Kvinners Sanitetsforening i 1898. Dette som et eksempel.

I over 100 år har det vært nært samarbeid mellom det offentlige og det private initiativ. Tidlig utviklet det seg også det man kan kalle ”delingsmodeller” innen økonomi. Og etter hvert har det innen utdanning

Vidar L. Haanes, leder av NPH 2007-
Foto: Marianne Torp

PRIVATE HØGSKOLERS FORHOLD TIL UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDET

vekst frem modeller der det offentlige finansierer/kjøper utdanningsplasser. Hva er da samfunnsverdien av at private/ideelle skal drive utdanning?

Når jeg nå ser tilbake på det året (2006) jeg var leder av Nettverk for private høyskoler (NPH) så er det denne debatten som preget det året. Ny felles lov for universiteter og høyskoler var vedtatt og NPH var fornøyd bl.a. fordi loven fremhevet at alle akkrediterte utdanninger var likeverdige.

Regjeringen Stoltenberg 1 understreket betydningen av samspeillet offentlig – private/ideelle innen høyere utdanning. Vi så lyst på utviklingen. Så opplever vi at det skrevne ord er tomme ord. For i statsbudsjettet er det store kutt i bevilgningene til private/ideelle høyskoler.

Og vi ”gikk i taket”.

Vi hadde også mye fokus på begrepet ”supplement” som ble brukt. I praksis betyr det at vi er gode å ha når det offentlige selv ikke kan nå sine mål, men at de utdanninger som NPH representerer ikke har en verdi i seg selv. Det var liten anerkjennelse av at vi representerer et alternativ og ofte er pionerer som ser behov i samfunnet og etablerer tilbud ut fra disse. Det var private som så behov og etablerte videreutdanninger innen for eksempel eldreomsorg og omsorg for døende.

Men i denne saken fungerte demokratiet i Norge. Vi ble til en viss grad hørt og fikk penger til å dekke noe av gapet i revidert statsbudsjett. Dette var etter at NPH hadde brukt alle lovlige midler for å fremme vårt syn. Høringer i Stortinget med skriftlige

innspill, presse – aviser og TV, arrangerte konferanse etc. Et travelt, aktivt og lærerikt år. Og etter hvert ble ordet ”supplement” erstattet med alternativ. Et viktig skritt i retning ord er makt.

NPH er også et privat initiativ – ildsjeler som så behov for å samles om det som er felles på tvers av ulike utdanninger. Og som gjennom 10 års arbeid har vist at nettverket har livets rett. Og dessverre så er den kampen NPH hadde i 2006 fortsatt nødvendig å kjempe. Men samtidig er det en motivasjon å erfare at det nytter. Gratulerer med jubileet og lykke til videre!

VIDAR L. HAANES
REKTOR VED DET TEOLOGISKE MENIGHETSFAKULTET

Universitetsrådet (1958) hadde de norske universitetene og de vitenskapelige høyskolene som medlemmer, mens de 26 sammenslåtte høyskolene utgjorde Det norske høyskolerådet (1994). Forholdet til disse sammenslutningene var viktig tema allerede første gangen de private høyskolene møttes i 1997. De var enighet om å sikre et beste mulig innsyn og observatørstatus for de private høyskolene i disse rådernes arbeid. I mai 2000 ble det sammenslåtte Universitets og høyskolerådet (UHR) etablert, og dermed

et nasjonalt samarbeidsorgan for alle statlige universiteter, vitenskapelige høyskoler og høyskoler. Videre fikk man nye vedtekter for de nasjonale fagråd, fakultetsmøter, for forskningsutvalget, studieutvalget og for administrasjonsutvalget. UHR ble det viktigste samarbeidsorganet for universiteter og høyskoler i Norge, med veldig stor innflytelse. Private høyskoler kunne nok se dette som en utfordring, og samme år etablerte man Nettverket for private høyskoler (NPH) som et samarbeidsorgan for de institusjonene som lå under privathøyskoleloven. NPH skulle arbeide for å utvikle rammebetingelsene for private høyskoler, slik at disse i størst mulig grad samsvarte med de statliges.

Med unntak av BI var de private høyskolene relativt små, og det skulle

vise seg å bli en tøff start for mange, med akkrediteringskrav og felles standarder for hele sektoren. Det var ikke selvsagt at de private utdanningsinstitusjonene ville gå så langt i å tilpasse seg felles krav. Man måtte hele tiden være bevisst på ens eget særpreg, og vurdere om likhetsidealet kunne bli for sterkt – underbygget av finansieringssystemet. Noen av skolene hadde gjennom hele reformperioden valgt å satse på organene som er felles for høyere utdanning, og har opplevd at private utdanningsinstitusjoner der kan oppnå likebehandling og innflytelse, som for eksempel i Samordnet Opptak (SO). MF ble tidlig medlem av Felles Studieadministrativt System (FS), og har stort sett benyttet hver eneste anledning til å delta i de organer og prosesser hvor de

statlige vitenskapelige høyskolene er med.

NPH hadde observatørstatus på de halvårlige møtene i UHR fra år 2000, og NPHs ledere og sekretæren deltok på de fleste møtene og bidro til godt samarbeid på mange nivåer. MF sendte søknad om medlemskap i UHR den 29. mars 2005. Det hadde vært konstruktive samtaler med UHRs ledelse, og man planla vedtektsendringer som kunne åpne for dette. Det ble et positivt møte med rektorene ved de statlige vitenskapelige høyskolene, som fullt ut ønsket MF velkommen som medlem i UHR i gruppen av vitenskapelig høyskoler. Daværende rektor på Norges Idrettshøgskole, Gunnar Breivik, spilte en viktig rolle i denne prosessen. Han var selv utdannet på MF, og satt i MFs styre som eksternt representant fra 2004. På UHR-møtet på UMB i mai 2005, det første møte etter ny felles UH-lov, deltok Arne J. Eriksen og undertegnede. På dette møtet endret UHR sine vedtekter etter innholdet i den nye UH-loven, og åpnet prinsipielt for medlemskap for private utdanningsinstitusjoner, så sant disse var institusjonsakkreditert. Samme år søkte Diakonhjemmet høyskole opptak i UHR, og ble sammen med MF formelt tatt opp i UHR på representantskapsmøtet i Stavanger den 21. november 2005.

Jeg opplevde en god mottakelse, og samarbeidet med ledelsen ved de øvrige institusjonene har vært utmerket. I første rekke gjaldt dette for min del rektorene ved de fem vitenskapelige høyskolene, i det vi møttes jevnlig og drøftet felles anliggender. Våren 2006 deltok jeg på felles studietur til USA, der rektorene fra omtrent samtlige UHR-institusjoner deltok, i tillegg til ledelsen fra Departementet og Forskningsrådet. Denne turen gav grunnlaget for gode personlige og institusjonelle relasjoner. Jeg har nok erfart at de personlige kontaktene er viktige. De bidrar til et godt samarbeidsklima, men kan samtidig gi nye utfordringer. Etter å ha deltatt på ti representantskapsmøter,

sitter jeg fremdeles med følelsen av at jeg stadig må be om ordet for å oppklare ting som angår de private institusjonene. Dette gjelder ikke minst finansieringssystemet og spørsmål om eierskap, bygg og anlegg. Jeg føler meg fullt integrert, og har det veldig hyggelig sammen med rektorkollegene, men i utgangspunktet tenker de at vi behandles likt – også finansielt – og ser ikke de utfordringer private fremdeles strever med.

UHR tar mål av seg å være "et bindeledd mellom universitets- og høyskolesektoren og i forhold til andre nasjonale aktører". Etter UH-loven av 2005 er det ingen tvil om at statlige og private utdanningsinstitusjoner tilhører den samme sektoren for høyere utdanning, men har ulikt eierskap. Selv i UHR-sammenheng må man påpeke dette med jevne mellomrom. Spørsmålet er om de private institusjonene oppfattes som ordinære medlemmer i UHR, eller om man blir et B-lag? Arbeidet som drives i utvalgene og i de nasjonale fagrådene er stort sett felles for alle. Jeg har også vært leder av det nasjonale fagrådet for religionsvitenskap og kristendomskunnskap fra 2006. Her har det ikke hatt noen betydning om man er privat eller statlig, da det først og fremst er felles faglige anliggender som drøftes, som fagplaner, sensur og publiseringskanaler. Jeg ble også valgt inn i utdanningsutvalget kort tid etter at MF fikk medlemskap i UHR, og arbeidet her har også vært uproblematisk. Samtidig er det fortsatt et visst opplysningsbehov, så det er absolutt en fordel med representasjon fra private institusjoner i UHRs utvalg og råd. Men problemene ville nok vært større i administrasjonsutvalget, som i særlig grad behandler spørsmål som angår forholdet mellom institusjonene og staten (departementet) som eier. Når det gjelder finansiering, bygg og anlegg, og spørsmål knyttet til statens eierskap, blir forskjellene mellom de to kategoriene straks mer synlig. Så er det likevel ikke full likhet mellom medlemmene av UHR. Det er viktig å

følge denne utviklingen tett fremover. Det er nå åtte private institusjoner som er medlem av UHR, MF, Misjonshøgskolen og BI som vitenskapelige høyskoler og Diakonhjemmet, Dronning Mauds Minne, NLA Høgskolen, Campus Kristiania og NITH som akkrediterte høyskoler. I løpet av de neste par årene vil det kunne bli tre-fire til, avhengig av om de som nå har fått godkjent kvalitetssystemet sitt også blir institusjonsakkreditert.

Det er etablert et åpent og godt sekretariatsamarbeid mellom UHR og NPH, med gjensidig informasjon, jevnlig møter og en rekke treffpunkter. Samarbeidet har stått sin prøve i praksis, i arbeidet for å implementere kvalifikasjonsrammeverket, da NPH og UHR sammen arrangerte en svært vellykket tema- og erfaringskonferanse for universitets- og høyskolesektoren i Bergen i januar 2010. Arne J. Eriksen og undertegnede har hatt et par formelle samtaler med generalsekretær Ola Stave om forholdet NPH-UHR. Man kan tenke seg en egen gruppe av private i UHR-systemet, med et parallelt administrasjonsutvalg. Samtidig ønsker vi egentlig ikke en slik spesialstatus. MF ønsker – som vitenskapelig høyskole – å tilhøre gruppen av vitenskapelige høyskoler, og ikke gruppen av private. For tiden er vi enige om at det beste er å videreføre NPH, da det er mange utfordringer som er spesielle for de private, og behovet for en felles organisasjon for oss fremdeles er til stede. Samtidig ser vi for oss en stadig sterkere integrering i UHR, og at det i løpet av de neste par årene kan bli en tydeligere arbeidsdeling mellom UHR og NPH, i det UHR kan være stedet for å følge opp saker knyttet til utdanning og forskning.

FRA RUNDSKRIV TIL DIALOGMØTER

Tilstandsrapport og dialogen med departementet

JØRN- HENNING THEIS,
REKTOR HARALDSPASS DIAKONALE HØGSKOLE

"Er det egentlig noen som leser det vi har sendt inn?" Spørsmålet kom fra en representant for en privat høyskole på et arbeidsseminar i regi av Nettverket for private høyskoler (NPH) i januar 2007 hvor tema var budsjettokument og rapportering til departementet. I 2010 er ikke en eneste av de private høyskolene i tvil: Rapportene leses av departementet, og de leses nøye!

Spørsmålet over var nok ikke bare et uttrykk for en viss rapporteringstretthet. Det handlet også om en følelse av avstand til departementet, og et ønske om og behov for dialog. For hvordan kunne en privat høyskole egentlig vite at det den gjorde og rapporterte ble lagt merke til? Når var det tilfredsstillende kvalitet på rapporteringen når tilbakemeldingen kun kom i form av Statsbudsjettet året etter?

Det hadde fra 2000 vært arbeidet målrettet fra NPHs side for å sikre likebehandling med de statlige høyskolene med fokus på faglig kvalitet, og ikke eierskap. Da jeg begynte i sektoren i januar 2005 var jeg ukjent både med dialog med Kunnskapsdepartementet (KD), frister

og rapporteringskrav. Etter kort tid ble jeg gjort oppmerksom på et brev fra KD som var ankommet like før jul 2004 med overskriften "Rapportering 2004 og statstilskudd for private høyskoler 2006". En sammenligning med tidligere brev viste at rapporteringskravene var i ferd med å øke betydelig.

Viktige begivenheter innen høyere utdanning

I ettertid ser vi at perioden 2003-2005 var en viktig periode for høyere utdanning, og ikke minst for privat høyere utdanning. Det ble gjennomført en omfattende kvalitetsreform i høyere utdanning (studiestart 2003), Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen

Jørn-Henning Theis, medlem av NPH/AU 200-, nestleder 2010-

(NOKUT) ble etablert i 2003 som et uavhengig akkrediteringsorgan, det ble innført et resultatbasert finansieringssystem (budsjettvirkning fra 2005 for private høyskoler), samt at det kom ny Universitets- og høyskolelov i april 2005. Denne nye loven var for første gang en felles lov for de statlige og private universitetene og høyskolene som erstattet Privathøyskoleloven av 1986. Høyskolene måtte også rapportere til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) som frem til 2003 hadde ligget under Forskningsrådet, men som nå ble et aksjeselskap eid av Kunnskapsdepartementet. Under NSD lå Database for statistikk for høyere utdanning (DBH) hvor data fra høyere utdanning skulle samles. Dette datamaterialet skulle vise seg å bli et viktig redskap for KD i årene kommer.

Endring i kravene om rapportering

Brevet fra KD i 2004 med økte krav om rapportering til de private høyskolene var derfor en naturlig konsekvens av arbeidet med å sikre mest mulig likebehandling mellom statlige og private i sektoren. Alvoret i brevet ble understreket ved at det hadde både innholdsfortegnelse og krav om innsendelse i fem eksemplarer! KD ga selv en begrunnelse for endringene: Tallene skulle brukes ved budsjettbehandlingen i stortinget, og kravene til studieadministrative rutiner og kvalitetssikring av data ble derfor understreket.

Hvis vi ser litt tilbake, kom det i 2001 kun et enkelt brev fra departementet med krav om rapportering i noen få punkter med ønske om en kort redegjørelse. Allerede året etter skjerpes kravene og detaljer etterspørres supplert med tabeller. Fra 2003 skal rapporteringen danne grunnlaget for tildelingen over statsbudsjettet, og høyskolene skal nå lage en virksomhetsplan for påfølgende år. Rapporteringen fra 2005 ble preget av større krav til kvalitetssikring av data og kvalitetssikringssystemene ved høyskolene, og ikke minst tydeliggjøring av målstrukturen basert på strukturen i Universitets og høyskoleloven av 2005. Det var, og er, fortsatt nokså stor grad av frihet i rapporteringskravene for de private, men målstrukturen fra KD som er basert på felles UH-lov må følges. Et raskt blikk på de private høyskolenes innsendte rapporter som er tilgjengelig på DBH, viser også at variasjonene er store. Mest sannsynlig også kvaliteten, noe KD forsiktig har antydnet ved et par anledninger.

De private høyskolenes kontakt med departementet

I perioden etter 2005 skjer det også en utvikling i kontakten med departementet for de private høyskolene. Arbeidet med ny felles UH-lov fra 2005 aktualiserte spørsmålet om hvilken rolle departementet kunne ha overfor de private høyskolene hvor de ikke var eiere. Det ble presisert ved flere anledninger fra KD at deres rolle overfor de private høyskolene dreide seg om et sektoransvar på overordnet nivå med målstyring og risikovurdering basert på felles UH-lov, samt tilskuddsforvaltning og legalitetskontroll. Den økte oppmerksomheten omkring målstyring skulle bidra til bedre kontroll med måloppnåelse basert på felles lov, bedre kunnskap om hele sektoren, samt bedre politikkutforming. De private høyskolene på sin side begynner nå å ane at rapporteringen kan bli et verktøy i dialogen med departementet. I gangene blir det uformelt sagt at "rapporten er høyskolenes utstillingsvindu". Vi vet ennå ikke hvor opplyst eller hvor stort vinduet skal bli.

Dialogmøtene

Fra tilbakemelding i form av statsbudsjettet, ga KD i januar 2007 og 2008 på arbeidsseminar i regi av NPH en overordnet tilbakemelding på rapportene fra de private høyskolene. I 2008 inviterte KD til et eget dialogmøte med de private høyskolene i forståelse med NPH. KD gjennomførte allerede etatsstyringsmøter med de statlige høyskolene som gjennom disse fikk konkrete tilbakemeldinger på virksomheten og signaler om ønsket utvikling videre. Et tilsvarende møte hadde ikke de private, men tanken var at et dialogmøte kunne åpne for tettere kontakt med de private høyskolene som mottok finansiering fra staten men som var eid av private, ofte stiftelser eller ideelle organisasjoner. Målet fra KD med dialogmøtet var større åpenhet om resultatutviklingen og tydeligere presentasjon av KDs forventninger til de private høyskolene.

Det første dialogmøtet mellom de private høyskolene og KD fant sted 20. oktober 2008, og KD innledet med at dialogmøtet skulle bli en årlig foreteelse. KD sa med dette at de ønsket en tettere oppfølging av privat UH-sektor, og ville følge malen fra etatsstyringsmøtene med de statlige høyskolene.

Tilstandsrapporten for høyere utdanning

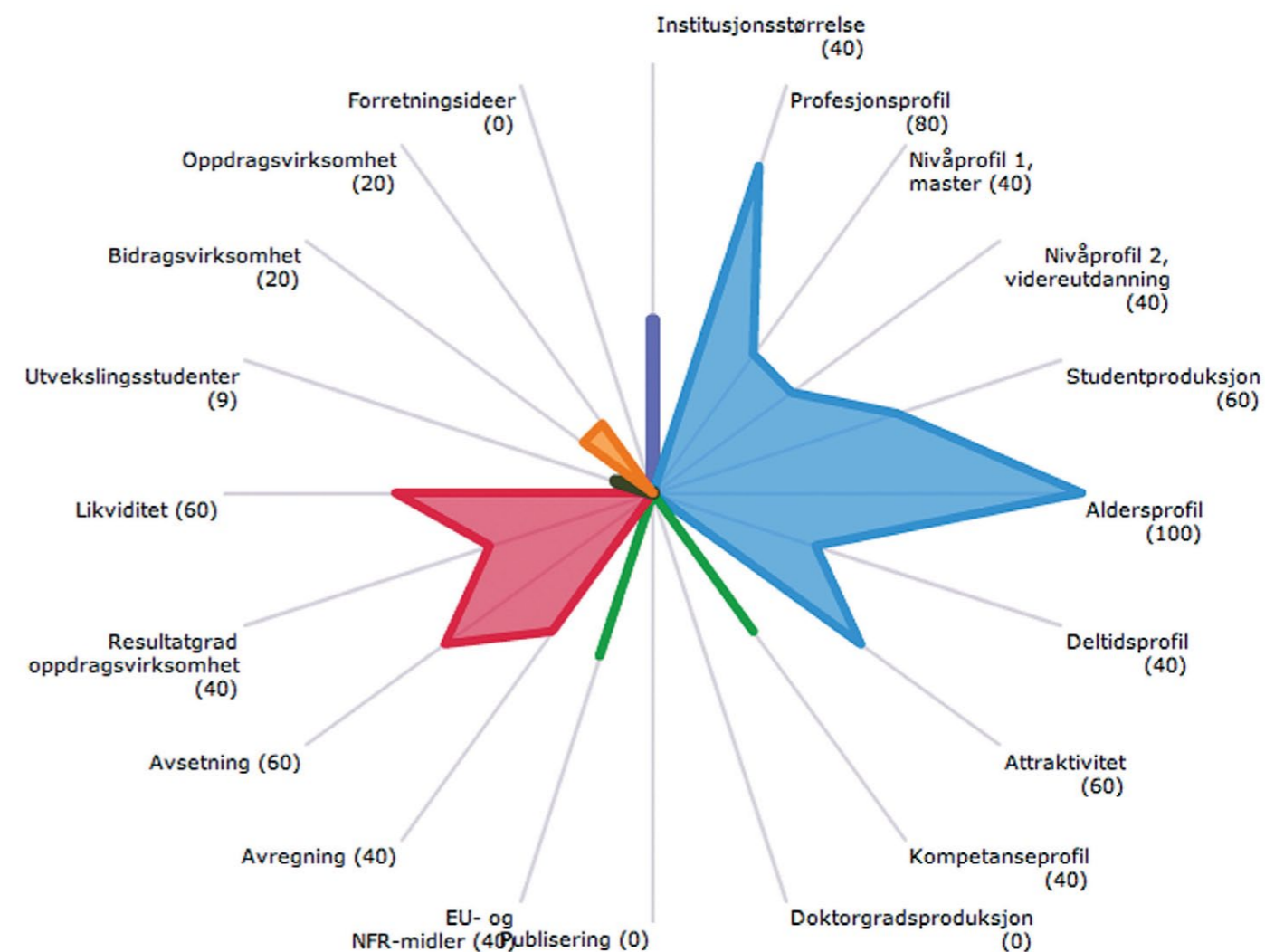
På dette første dialogmøtet presenterte KD også den første Tilstandsrapporten for privat høyere utdanning 2008, datert bare noen dager før selve møtet. Denne første "Tilstandsrapporten for privat høyere utdanning 2008" omhandlet, som navnet tilsier, kun de private høyskolene/vitenskapelige høyskolene. En tilsvarende rapport var i flere år laget for de statlige universitetene og høyskolene, og denne ble også for første gang offentliggjort dette året. Med felles lov, felles akkreditering og like krav til kvalitet og leveranse, var det naturlig at det ble en samlet rapport for høyere utdanning. Fra 2009 ble derfor Tilstandsrapporten felles for høyere utdanning, både statlige og private høyskoler, og dialogmøtet med departementet ble flyttet til juni rett i etterkant av offentliggjøring av Tilstandsrapporten. Dette i tråd med tidspunkt for etatsstyringsmøtene i statlig sektor.

Endelig tilbakemelding

Dialogmøtet sammen med Tilstandsrapporten representerte en konkret tilbakemelding til de private høyskolene. Det mange hadde ønsket, var i ferd med å skje: En forutsigbar, institusjonalisert dialog med departementet. Likevel blir det i dialogmøtene malt med relativt grov pensel, slik at eventuell kritikk eller ros ikke kan knyttes til den enkelte høyskole, men mer generelle kommentarer som: "En del høyskoler...". Det konkrete kan derimot leses i Tilstandsrapporten, og dersom det er alvorlig nok, vil det være en direkte kontakt fra departementet. Med det antall private høyskoler som finnes blir det for krevende å møte hver enkelt institusjon. I antall er de private omtrent på samme nivå som de statlige, men som regel er de private nokså små institusjoner. Den enkelte private høyskole både kan og må være i direkte dialog med KD når det er aktuelle saker.

Synlige resultater og kvalitet

For de private høyskolene er det blitt en ny tid i dialogen med departementet. Selv om noen høyskoler kanskje mente at Tilstandsrapporten gjorde virksomheten vel synlig, har høyskolene nå tilgang til god styringsinformasjon basert på oppnådde eller manglende resultater. I en "benchmarking" kan de private høyskolene dokumentere kvalitet og leveranse til samfunnet, men også få kunnskap om

Blomsten Copyright NSD 2009

hvor de må videreutvikle seg. KD vil riktignok ikke kalle Tilstandsrapporten for en "benchmarking", men en rapport om "tilstanden". Det hindrer oss ikke i å sammenligne oss med andre! Og det er for mange private høyskoler hyggelige resultater knyttet til mange av parametrene, og tilsvarende svake resultater på andre. Likevel er det viktig å ikke alltid sette manglende resultater i Tilstandsrapporten på konto for dårlig arbeid, men også stille spørsmålet om rapporteringskravene er relevante og/ eller mulige innenfor de rammene som den enkelte høyskole må arbeide innenfor.

Muligheten for å lese ut en høyskoles profil gjennom innrapporterte data til DBH har foreløpig nådd sitt høydepunkt i 2010 med "Blomsten". Dette er en grafisk fremstilling av institusjonens profil og utfordringer. Med den kan vi si

at institusjonenes utstillingsvindu er blitt riktig godt opplyst. Synlighet er en god utvikling for de private høyskolene. Det blir fokus på fag og kvalitet, og ikke på eierskap.

Veien videre

Det har vært en lang vei å gå for å komme der vi er i dag, og veien er sikkert lengre enn det som her er antydnet. Men det er ingen tvil om at endringene siden ny finansieringsmodell og ny lov trådte i kraft i hovedsak har vært en viktig og positiv utvikling for de private høyskolene. Det bør likevel stilles spørsmål om hvor omfattende rapporteringskravene skal bli for den enkelte institusjon med fare for økt administrasjon og byråkratisering, og mindre fokus på fag. Det går en grense, og det gjelder nok både statlig og privat sektor. De private høyskolene bør også gi signaler

til KD dersom de mener det er indikatorer i rapporteringen som mangler eller som kunne bidratt til å synliggjøre viktige sider ved institusjonens virksomhet.

For de private er det fortsatt utfordringer knyttet til finansieringsmodellen og mulighet for videreutvikling av høyskolene innenfor gitte rammer. Samtidig mener vi å se en bevissthet i KD om at de private høyskolene representerer en viktig del av sektoren, ikke minst synliggjort gjennom gode Tilstandsrapporter og dialogmøtene. Med Tilstandsrapporten har vi også mye å være i dialog om!

Leif Kåre Lende

Fra v. Utvalgsleder Steinar Stjernø og statsråd Tora Aasland under presentasjonen av Stjernøutvalgets utredning. Foto: Universitas

”WHERE BIG IS BEST” Samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon i høgskolesektoren

LEIF KÅRE LENDE,
HØGSKOLELEKTOR
DIAKONHJEMMET HØGSKOLE - ROGALAND

Den 5. mars 2008 står det å lese i Universitas en artikkel med tittelen ”Utvalgsnasjonen seksti år. Syv utvalg. Ett mål: Å forbedre utdannings-Norge. Et umulig oppdrag?”. Artikkelen begynner slik: ”22. januar i år: Under glitrende lysekroner i Rokkosalen på Grand Hotell står professor Steinar Stjernø og presenterer visjonen for høyere utdanning i Norge de neste ti til tjue år. Han har ledet det syvende utvalget for høyere utdanning på seksti år. Alle har de hatt i oppgave å se på veien videre for norsk høyere utdanning. Med klar stemme

forteller Stjernø fra talerstolen at politikere generelt er lite opptatt av høyere utdanning”.

Norge mangler en nasjonal strategi i forskning og høyere utdanning, proklamerer han. Og i utvalgets innstilling er et viktig ankepunkt mot nåværende strategi at fagmiljøene ved utdanningsinstitusjonene er for små – det pekes på at det må en sammenslåing til. Selv om det hadde vært flere utvalg tidligere så var det Ottosenkomiteen som startet karusellen når det gjaldt de tendensene vi i ettertid har sett til at myndighetene ønsker sammenslåing og større enheter i universitets- og høgskolesektoren. Ottosenkomiteen ble oppnevnt av regjeringen høsten 1965 med følgende mandat: 1. Foreslå tiltak som kan føre til best mulig utnyttning av studietid og studie-

kapasitet ved universiteter og høyskoler. 2. Vurdere muligheten for videre avlastning av universiteter og høyskoler med hensyn til elementær undervisning. 3. Utrede behovet og formene for utdanning for artianere som kan være alternativ til mer langvarige studier ved universiteter og høyskoler. 4. Vurdere behovet for nye institusjoner på lang sikt. Til tross for voldsom motstand og protester, særlig fra universitetsmiljøene, fikk komiteens arbeid stor betydning for den framtidige utformingen av høyere utdanning i Norge. Det mest synlige resultatet var framveksten av distriktshøyskolene, som senere ble kimen til de nåværende statlige høyskolene. Men denne framveksten viste seg å gå i raskeste laget. I 1987 hadde Norge omkring 200 utdanningsinstitusjoner medregnet private høyskoler.

Studenttallet hadde vokst fra 35000 i 1965 til 95000 i 1987.

Dette skjedde samtidig som oljeprisen stupte og dermed skapte usikkerhet om framtidig økonomi for landet. Hernesutvalget ble nedsatt med samme mandat som den forrige komiteen for å rydde opp. Stikkordet for komiteens rapport var arbeidsdeling, konsentrering og effektivisering. Distriktshøyskoler og andre høyskoler ble slått sammen og det ble satt en bremse på for etableringen av nye universiteter. De som etter hvert ble de statlige høyskolene, var fusjonerte distriktshøyskoler sammen med høyskoler for særfag som sykepleierhøyskoler, ingeniørhøyskoler og liknende. Blant høyskolene for særfag var det også mange private høyskoler. Noen av disse ble fusjonert inn i de statlige høyskolene, mens et tjuetalls høyskoler fremdeles ble stående utenfor. For disse betydde denne utviklingen en økonomisk utfordring. Staten skrudde ned tilskudd pr student, og for å klare seg måtte de private høyskolene øke elevtall i klassene og stramme inn på driftsutgiftene.

Ikke mer enn 10 år etter Hernesutvalget fikk vi et nytt utvalg som får stor betydning for den videre utviklingen. Mjøsutvalget som ble nedsatt i 1998 under daværende kirke og utdanningsminister Jon Lilletun, og etterpå fulgt opp av Kristin Clemet som var utdannings- og forskningsminister fram til 2005. Oppfølgingen av dette utvalgets arbeid skulle komme til å snu opp ned på det meste av det de foregående utvalgene hadde ført til. Og selv om Mjøsutvalget

ikke hadde sammenslåing og fusjoner som en del av sitt forslag, så førte mange av de etterfølgende endringene sammen med kvalitetsreformen i høyere utdanning til at mange høyskoler på egen hånd begynte å tenke i de baner. Nye krav til kvalitet og rapportering i høyskolesektoren var blitt vanskelig å håndtere for små enheter. Så også blant de private høyskolene ble det i nettverksmøter summet blant rektorene om at en snart måtte begynne å tenke større institusjoner. Blant dem var også undertegnede, da rektor for Rogaland Vernepleierhøyskole, som sammen med rektor Einar Vervik ved Diakonhjemmet Høyskole utarbeidet et forslag til en mer eller mindre landsdekkende diakonal høyskole. Ledelsen ved Dronning Mauds Minnes høyskole i Trondheim og Diakonissehjemmets Høyskole i Bergen viste interesse for ideen. Det ble holdt adskilte møter med eiere og rektorer for begge høyskolene. De valgte til slutt å stå utenfor. Men 1. januar 2006 var sammenslåing av Rogaland Høyskole og Diakonhjemmet Høyskole et faktum

”Samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon” (SAK) har på mange måter vært essensen i konklusjonene til flere av utvalgene som har arbeidet med fornying av høyere utdanning i Norge, men aldri før har dette blitt artikulert så klart som i de siste årene. ”SAK-prosessen” begynte egentlig før Stjernøutvalget hadde levert sin innstilling, og i innstillingen peker utvalget selv på denne utviklingen. For parallelt med Stjernøutvalget sitt arbeid ble det igangsatt flere samarbeidsprosesser i SAK-ånd.

Universitetet og Høgskolen i Tromsø har fusjonert. Innlandsuniversitetet, Oslofjordalliansen og samarbeidet mellom fem av institusjonene på vestlandet gjennom UH-nett Vest er eksempler som går i samme retning. Norges musikkhøgskole og Barratt Due musikkinstitut har inngått en intensjonsavtale om tettere samarbeid og arbeidsdeling. Det er fusjonsplaner mellom Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus og planer om tettere samarbeid mellom Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder. Blant de private har NLA slått sammen sine to høyskoler, mens fusjonsplanene mellom Høgskolen Diakonova og Lovisenberg diakonale høyskole mislyktes.

At departementet i siste års budsjett har satt av midler til SAK-stimulering har selvfølgelig også vært en pådrivende faktor til enten å igangsette SAK-prosesser, eller å begynne tenke i slike baner.

Men ikke alle har latt seg rive med av denne utviklingen. Fremdeles er det flere små høyskoler, særlig private, som ser ut til å ville fortsette som små institusjoner. Flere røster har også tatt til motmæle mot utviklingen. Er det bare ønsket om kvalitet som driver våre myndigheter til å stimulere denne utviklingen, eller er det troen på at større enheter gir flere studieplasser for færre kroner? Det absolutte ”Big is Best” synes å overskygge fullstendig den erfaringen som er gjort på flere områder om at man kanskje heller må tenke ”Where Big is Best”. Er det selvsagt at dette gjelder hele universitets- og høyskolesektoren?

Arne J. Eriksen, NPH-sekretær fra 2000
Foto: Marianne Torp

NASJONAL KVALITET OG GLOBAL ATTRAKTIVITET

Om internasjonalisering av norske private høyskoler

ARNE J. ERIKSEN,
NPH-SEKRETÆR OG SPESIALRÅDGIVER (MF)

Innenfor et tiårig perspektiv (NPHs alder) blir internasjonalisering av norsk høyere utdanning et relativt kortsiktig prosjekt. Høyere utdanning var en omfattende internasjonal virksomhet ved europeiske universiteter allerede i renessansen. Men fra 1600-tallet og fremover blir universitetene viktige virkemidler i nasjonsbyggingen. Forskningsfagene utvikles nok fortsatt på

tvers av landegrenser, men i kjølvannet av 30-årskrigen svarer en nasjonalisert høyere utdanning bedre til nasjonalstatenes behov. Slik blir for eksempel vitnemål fra universitetet i København en forutsetning for å bli embetsmann i Danmark/ Norge.

Etableringen av Universitetet i Oslo i 1811 og senere institusjonsetableringer i Norge står i den samme nasjonalistiske tradisjon. Universiteter og høyskoler blir nøkkelinstitusjoner i den norske nasjonsbyggingen. Selv institusjonsetableringer så sent som etter andre verdenskrig begrunnes i tunge nasjonale, regionale og lokale behov.

Det internasjonale perspektivet er i beste fall et bistandsperspektiv. En tilsvarende mangel på internasjonaliseringsambisjoner gjelder de private høyskolene. De fleste er grunnlagt av sine eiere som alternativer til Kunnskapsdepartementets nasjonalt orienterte institusjoner.

Så sent som på 1990-tallet var derfor internasjonalisering et marginalt tema på den norske utdanningspolitiske dagsorden. Det var åpnet for internasjonale samarbeidsavtaler og økt mobilitet av studenter og ansatte, men innsatsen varierte sterkt fra institusjon til institusjon.

Ny renessanse for internasjonalisering

I løpet av NPHs tiår kan vi derfor ha vært vitne til noe som kan kalles en nyrenessanse i europeisk høyere utdanning og forskning. Høyere utdanningsinstitusjoner har (igjen) fått et internasjonalt ambisjonsnivå. Norske studenter skal ha tilgang til internasjonale impulser i løpet av sin studietid og helgradsstudenter skal rekrutteres til norske institusjoner fra hele verden.

Evalueringen av kvalitetsreformen viser imidlertid at det gjenstår mye på å gjøre internasjonalisering til “en integrert del av kvalitet, relevans og attraktivitet i norsk høyere utdanning” (Michelsen & Aamodt 2007). Og når sektoren diskuterer antallet studieplasser anno 2010 virker det fortsatt som om disse skal være forbeholdt norske jenter og gutter. Å etablere studieplasser for å rekruttere internasjonale studenter synes utenkelig. Regjeringens stortingsmelding om internasjonalisering av utdanning og Stortingets senere behandling viser en tilsvarende mangel på internasjonale ambisjoner. Norge synes derfor å mangle gode nasjonale strategier for det som skal til for å gjøre norsk høyere utdanning og forskning internasjonalt attraktiv.

I dag finnes ulike indikatorer som rangerer verdens beste universiteter. I mange land har det blitt et nasjonalt mål å få frem internasjonale eliteuniversiteter. Det finnes klare ambisjoner for dette i flere av våre nordiske naboland. Å utvikle attraktive internasjonale utdanningsinstitusjoner og forskningsmiljøer regnes i disse landene som en viktig form for nasjonsbygging. Dette er et resultat av dagens globalisering med økt internasjonalt samarbeid om politikk, handel og kommunikasjon. Indikatorer som viser graden av internasjonalisering har blitt kvalitetsindikatorer.

Men å internasjonalisere et norsk universitet eller høyskole til en internasjonalt attraktiv institusjon er en krevende øvelse. Likevel er ikke slike ambisjoner ukjente for norske universiteter og høyskoler. Universitetet i Oslo (UiO) formulerer i sin strategiske plan at universitetet skal være “et grensesprengende universitet”. Planens første og innledende hovedavsnitt omtaler universitetets internasjonale satsning fremover. Avsnittet etterlater liten tvil om at UiO innen 2020 vil klatre på de internasjonale rankinglister. Men dersom UiO lykkes med sine ambisjoner mot 2020 synes det snarere å bli på tross av enn på grunn av sin eiers investeringer og engasjement.

Hva med norske private høyskoler og deres eiers engasjement? *Handelshøyskolen BI* har en betydelig internasjonalisert virksomhet på linje med andre ambisiøse handelshøyskoler i verden for øvrig. BI hadde hele 414 studieplasser forbeholdt innreisende utvekslingsstudenter i 2009. *Misjonshøgskolene* i Stavanger og på Fjellhaug har gjennom sine eiere, Det norske Misjonsselskap og Norsk luthersk misjonssamband, globale nettverk utenfor Europa. Dette preger disse høyskolenes eierskap. *Bergen arkitektskole* har et betydelig innslag av internasjonale studenter. Skolens miljøprofil har vakt internasjonal oppmerksomhet. *Den norske Eurytmihøgskolen* har prosentvis flere internasjonale studenter og lærere enn noen annen norsk høyere utdanningsinstitusjon. Det steinerpedagogiske miljøet i Norge er et internasjonalt miljø. Flere eksempler kan nevnes. Men mange private høyskoler synes å oppleve internasjonalisering som unødig ressurskrevende og innen NPH har det vist seg høyst ulike ambisjoner på området. Norske private høyskoler er etablert med ganske andre formål og interesser enn å være attraktive på et globalt utdanningsmarked. Hele 14 private høyskoler hadde ingen registrerte utvekslingsstudenter så sent som i 2008. Men - det er en betydelig utvikling på gang og det må nevnes at mange private høyskoler investerer mye i å gi egne studenter internasjonal erfaring i form av studieturer og praksisopphold i utlandet.

Lytteposter

I dagens nyrenessanse er det viktig å navigere i et utdanningspolitisk farvann som stadig mer blir et internasjonalt farvann – også for private høyskoler. Dette gjelder ikke minst også fordi nasjonale reformer kommer som resultat av internasjonale prosesser.

NOKUT kan sies å være et resultat av UNESCO/ OECDs Lisboakonvensjon om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning i Europaregionen. Akkreditering av studieprogrammer og autonome institusjoner ble her viktige stikkord. Bologna-prosessen har gitt endringer i norsk gradsstruktur, et europeisk rammeverk for kvalifikasjoner, ny karakterskala, europeiske standarder for kvalitetsarbeid osv. Og Bologna-prosessen har blitt en pådriver for å gjøre Europa til et mer attraktivt studiested for internasjonale studenter. Det siste er et europeisk prosjekt som ved hjelp av ulike indikatorer skal tegne “kart” som viser diversiteten i europeisk høyere utdanning

(U-map). Dette prosjektet synes allerede fra 2012 å bli retningsgivende for norske private høyskolars årlige rapportering til Kunnskapsdepartementet.

NPHs arbeidsprogram har derfor i mange år hatt en målsetting om at NPH skal bidra til:

- at kunnskap om de europeiske utdannings- og forskningspolitiske prosessene skal nå norske private høyskoler
- internasjonal synliggjøring av norske private høyskolars virksomhet slik at akkreditering og statlig finansiering også i internasjonal utdanningspolitikk baseres mer på likeverdig akkreditert kvalitet enn på institusjonelt eierskap

Slike mål fordrer kjennskap til og nærvær i prosessene. Men siden norske private høyskoler i utgangspunktet vil ha en relativt begrenset innflytelse på utdanningspolitiske beslutninger, har det for NPHs vært viktig å finne samarbeidspartnere som gir gode “lytteposter”.

I tillegg til Kunnskapsdepartementet som på et tidlig tidspunkt inviterte NPH til dialog om internasjonale spørsmål, har møter i Universitets- og høyskolerådet (UHR) og i den europeiske universitetsorganisasjonen (EUA) vist seg å være NPHs viktigste lytteposter. Dette har gitt NPH anledning til å følge etableringen av et europeisk område for høyere utdanning (European Higher Education Area – EHEA) og et tilsvarende område for forskning (ERA).

NPH har også deltatt i Departementets forum for europeisk utdanningsamarbeid (FEU) som fremfor alt fokuserer på et livslangt læringsperspektiv. Dette har gitt anledning til å se private høyskoler og høyere utdanning som en del av et helhetlig nasjonalt utdannings- og læringssystem.

Som medlem av en departemental referansegruppe, har NPH blitt spesielt engasjert i den nasjonale implementeringen av det europeiske kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring. I samarbeid med UHR arrangerte NPH et godt besøkt seminar om temaet i Bergen i januar 2010.

Under UNESCOs verdenskonferanse om høyere utdanning i Paris (WCHE 2009) der NPHs sekretær var oppnevnt medlem av den norske delegasjonen, ble det dokumentert at mer enn 30 prosent av verdens høyere utdanning nå skjer i private universiteter og høyskoler. Tallet er fortsatt stigende. Største private høyskoleeier er Den katolske kirke. Veksten er størst i store land som Kina, Russland, Sør-Afrika og Mexico. Vest-Europa holder

Verdens største private høyskoleeier i strategiprat med NPHs leder, Vidar L. Haanes under et Bolognaseminar i Vatikanet 2006. I bakgrunnen skimtes Vatikanets utdanningsminister, kardinal Grochowski Foto: Vatikanet

prosentandelen av privat høyere utdanning nede. I øvrige verdensdeler skjer i dag mer enn 50 prosent av den høyere utdanning i private institusjoner. Dette prosenttallet synes å være stigende. Det som tidligere ble omtalt som "public good" for noen få, er i ferd med å bli et betydelig "private good" for stadig flere. Verdensbanken regner med at studenttallet i verden vil øke fra 97 mill. studenter i 1998, via 150 mill. studenter i 2009 til 262 mill. studenter innen 2025. Allerede i 2006 representerte det private høyere utdanningsmarkedet en omsetning på US\$ 400 mrd. UNESCO kaller derfor de siste tyve år for "en privat revolusjon i høyere utdanning". Men det er beklagelig at det hefter dårlig kvalitet og lav akademisk standard ved mange private institusjoner, spesielt ved de såkalte for-profit-institusjonene.

I forbindelse med årets evaluering av SIU - Senter for internasjonalisering av

høyere utdanning undres man over hvorfor ikke dette senteret har blitt en viktigere lyttepost. SIUs betydning for all praktisk gjennomføring av internasjonaliseringen i norsk høyere utdanning er udiskutabel, men senteret har hatt liten betydning for strategiske veivalg i den enkelte institusjon. Dette forhold vil neppe bedre seg med et utvidet mandat for SIU som omfatter internasjonalisering av all norsk utdanning.

Det europeiske område for høyere utdanning (EHEA)

Den såkalte Bolognaprosessen med mål om å etablere EHEA innen 2010, er den prosessen som har hatt størst innflytelse på norsk høyere utdanning siste tiår. Bolognaprosessen (og EHEA) styres av en europeisk ministerkonferanse som møtes hvert annet år. Den preges av å være en åpen prosess med utstrakt involvering av studenter, universitetsorganisasjoner

o.a. (stakeholders). Den europeiske union (EU) følger prosessen tett og kommisjonen finansierer en rekke tiltak. Men EU har ingen beslutningsmyndighet i prosessen. Mellom ministermøtene drives prosessen av en arbeidsgruppe kalt Bologna Follow Up Group (BFUG) der alle landene (47) er representert og av et valgt styre (BFUG Board). Under BFUG Board arbeider en rekke arbeidsgrupper med ulike nøkkelområder. Det holdes europeiske seminarer og leveres utredninger og rapporter. NPHs leder Vidar L. Haanes har holdt foredrag på flere slike seminarer. NPHs sekretær har deltatt i Kunnskapsdepartementets nasjonale BFUG-gruppe og var invitert som en av observatørene under ministermøtet i Bergen i 2005. Den nasjonale BFUG-gruppen har vært samlet før alle viktige møter i Bolognaprosessen. BFUG-gruppen har formidlet nyttig kunnskap og har gitt

anledning til å fremme synspunkter på vegne av sektoren.

En vurdering av Bolognaprosessens måloppnåelse etter ti års arbeid med reformer kan bli en refleksjon dels over resultater som har vært tilsiktet og dels over resultater som ikke har vært intenderte. Til førstnevnte hører ny gradsstruktur med studieprogrammer på hvert gradsnivå. I 2010 er alle norske studenter registrert på et studieprogram. Stipendiater registreres i forskerutdanningsprogrammer på phd-nivå. Det er etablert europeiske standarder for kvalitetsarbeid både i den enkelte institusjon og nasjonalt. NOKUT arbeider i henhold til disse standardene. Det skal etableres europeiske og nasjonale kvalifikasjonsrammeverk som vil bli viktige for godkjenning av all utdanning og læring. Størst utfordringer ligger i arbeidet med den såkalte "sosiale dimensjon" i høyere utdanning. Dette synes å være det vanskeligste arbeidsområdet i Bolognaprosessen med landenes høyst ulike nasjonale studentrettigheter og variabel studentvelferd. Tidens finanskriser og sparetiltak vanskeliggjør arbeidet med den sosiale dimensjonen ytterligere. Dette har samlet sett medført at Bolognaprosessens mål om langt større mobilitet av studenter og ansatte ikke har blitt nådd i løpet av de første ti årene. Det er derfor ikke uten med en viss bekymring EHEA har satt seg som mål at 20 % av Europas studenter i løpet av neste tiår skal ha studert minst ett semester i et annet land.

Til resultatene av Bolognaprosessen som ikke var intenderte hører den politiske intensiteten i arbeidet. Prosessen representerer en ny transnasjonal politikktutforming med "myke normer" i utgangspunktet. Men prosessen har fremvist et betydelig internasjonalt press på deltakerlandene. Det følger nasjonal enten skam eller berømmelse med fargene på det "kartet" som hvert annet år viser landenes måloppnåelse i prosessen. EU-kommisjonens betydelige engasjement i Bolognaprosessen var heller ikke intendert. Men Bolognaprosessen har passet EUs såkalte Lisboaopprosess (utviklingen av et konkurransedyktig og attraktivt Europa) som hånd i hanske. Dette er kontroversielt, men det har uansett gjort den internasjonale dimensjonen til et viktig tema i den europeiske utdanningspolitikken. Et europeisk område for høyere utdanning (EHEA) og for forskning (ERA) skal gjøre europeiske land attraktive for studenter og forskere. For EU er dette ensbetydende

med modernisering av dagens ledelse og styring av universiteter og høyskoler. Tiden for en kollegialt valgt ledelse er forbi. Ledelse og styring må profesjonaliseres og sentraliseres. Det må gis økt innflytelse til eksterne styremedlemmer både med sikte på å øke institusjonenes bidrag til innovasjon og entrepenørskap og det må utvikles studie- og forskningsprogrammer som er i nær kontakt med samfunnet og arbeidslivet omkring institusjonene. EUs engasjement i Bolognaprosessen representerer betydelige krav på institusjonenes relevanskvalitet. Et siste resultat som kan sies å ha overgått enhver forventning i Bologna i 1999 er den internasjonale oppmerksomheten som Bolognaprosessen har medført. I forlengelsen av ministerkonferansene som et ledd i utviklingen av en internasjonal dimensjon, arrangeres det nå et forum med deltakere fra hele verden. Det gjør inntrykk når amerikanske utdanningsbyråkrater hevder at en prosess tilsvarende Bolognaprosessen vil bli gjennomført på det nord-amerikanske kontinent innen år 2025.

Samtidig preges de statlige investeringer i høyere utdanning av hvileskjær over hele verden. Budsjettene beskjæres og medfører at statlige institusjoner styres mer og mer som om de var private. Sektoren må selv skaffe midler til ekspansjon i egen virksomhet. Dette medfører økt studentbetaling (*tuition fees*), økte oppdragsinntekter via utdannings-, forsknings- eller konsulentvirksomhet, økt samarbeid med næringslivet og en institusjonell ledelse og styring basert på ledelsesmodeller hentet fra næringslivet. Sistnevnte representerer enhetlig ledelse, mindre innflytelse til lærerkollegiene og gjør studenter i stigende grad til konsumenter.

Det var interessant for NPHs leder og sekretær å følge OECDs konferanse om høyere utdanning denne høsten. NPH var invitert til konferansen som nytt medlem av OECDs program for universitets- og høyskoleledelse (IMHE). Konferansetemaet var "Doing More with Less – Higher education in a World Changed Utterly". Det sier mye om dagens situasjon for høyere utdanning mange steder i verden.

OECDs konferansetema kan også være et godt tema når nettverkets ti år skal markeres. Private høyskoler har gjort mye for mange med mye mindre.

NPHS MEDLEMSINSTITUSJONER 2010

AKU
PUNKTUR
HØYSKOLEN

 <p>DET TEOLOGISKE MENIGHETSAKULTET</p>	 <p>HANDELSHØYSKOLEN</p>	 <p>MEDIEHØGSKOLEN Gimlekollen School of Journalism and Communication</p>
 <p>Diakonhjemmet Høgskole</p>	 <p>DronningMaudsMinne HØGSKOLE FOR FØRSKOLELÆRERUTDANNING</p>	 <p>Markedshøyskolen</p>
<p>NITH</p>	 <p>Norsk Lærerakademi NLA</p>	<p>RUDOLF STEINERHØYSKOLEN Rudolf Steiner University College www.rshoyskolen.no</p>
<p>Ansgarskolen</p>	 <p>Barratt Due MUSIKKINSTITUTT STIFTET 1927</p>	 <p>BERGEN ARKITEKT SKOLE BERGEN SCHOOL OF ARCHITECTURE</p>
 <p>Betanien diakonale høgskole</p>	 <p>DEN NORSKE BALLETT HØYSKOLE</p>	 <p>Den norske Eurytmihøyskole</p>
 <p>Haraldsplass DIAKONALE HØGSKOLE Bergen Diakonissehjem</p>	 <p>FJELLHAUG SKOLER MISJONSHØGSKOLE OG BIBELSKOLE</p>	 <p>DIAKONOVA</p>
 <p>HØGSKOLEN i Staffeldtsgate</p>	 <p>LOVISENBERG DIAKONALE HØGS</p>	 <p>mhs misjonshøgskolen</p>